

31. ብሩ ከሞት ወዲህ ማዶ

"ትናንት ምሽት በድንኳኔ ውስጥ ባነጋገርኩት ብሩ በሚባለው ሰው በጎነት በጣም ተመስጧለሁ ተጽናንቻለሁም። ወደ ድንኳኖችን የመጣው የእንግሊዝኛ አዲስ ኪዳን መጽሐፍ ለመውሰድ ነበር። በዚያውም ስለትውልድ አገሩ አጫወተኝ። በኋላ እንደተረዳሁት የወላይታ ቋንቋ ይናገራል እንጂ ትውልዱ ኩሉ ነው። የኩሉ ቋንቋ ከዘይቤው መለያየት በስተቀር ያው ወላይትኛ ነው። ከትውልድ ቀዩው ከተለዩ ብዙ አመታት አልፈዋል። ወደዚያም ተመልሶ ሕዝቡን መሠረተ ትምህርት የግስተማርና በወንጌልም ስብከት በክርስቶስ እንዲያምኑ ለማድረግ ናፍቆት አለው። ከአገሩ ከወጣ በኋላም አዲስ አበባ ሄዶ በሲዊዲሽ ሚሲዮን ለሦስት አመት ተምሯል። አማርኛ! ጋልኛ እና እንግሊዝኛ በመጠኑ ይናገራል። ከአማርኛ ወይም ጋልኛ ቋንቋ ወደ ወላይትኛ ለማስተርጎምም ይችላል።

አቶ ብሩ ዱባለ እና አቶ ጌንቦ በጎልማሳነታቸው

ወደ አገሩ ሄዶ ከወንድሞቹ ጥቂቶቹን ወደ አዲስ አበባ አምጥቶ በሲዊዲሽ ሚሲዮን የግስተማር ምኞት ነበረው፤ ነገር ግን እኛ (የኤስ.አይ.ኤም ሚስዮናሊያን) ወደ እርሱ ከፍለሐገር ከፋ እንደምንሄድ ከሰማ በኋላ ከእኛ ጋር አብሮ መጓዝን ወዶ ገንኙነት መሠረተ። እኛን ወደዚህ ያመጣን እግዚአብሔር እንደሆነ ያምናል። እሱ እንደነገረን የጂማ ኗሪዎች አብዛኛዎቹ ሙስሊሞች ሽመሆናቸው ወንጌልን ለመቀበል ግስቸገራቸው ስለማይቀር ጂማን አልፈን ወደ እሱ አገር ኩሉ ብንሄድ ግን በደስታ እንደሚቀበሉ ያምናል¹⁵

ከዚህ በላይ ያነበብነው ጽሑፍ ተቀንጭቦ የተወሰደው የካቲት 21 ቀን 1920 ዓ.ም ሚሲዮናዊው ክላሪንስ ዳፍ ከአዲስ አበባ ለዘመዶቻቸው ከጻፉት ረዥም ደብዳቤ ላይ ነው።

አቶ ብሩ ዱባለ እግዚአብሔር በዘላለማዊ እቅዱ ለወላይታ ቤተ ክርስቲያን የመሠረት ድንጋይ ሲያኖር ከመረጣቸውና ከአዘጋጃቸው ሰዎች አንዱ ናቸው። እርግጥ ነው በትውልዳቸው የኩሉ ተወላጅ እንጂ የወላይታ ሰው አይደሉም። ከኩሉ እንዲወጡ ምክንያት የሆናቸው አባታቸው ገና ከመወለዳቸው ጀምሮ ሊገድሏቸው ስለሚፈልጉ ነበር። (ዶ/ር ፖል ብልስኪ በአንድ የጥናት ወረቀት ላይ እንዳሰፈሩት ግን አባታቸው ከመወለዳቸው በፊት ስለሞቱባቸው በአገሩ ባህል መሠረት እናታቸውን በሚስትነት የወረሱ አጎታቸው ናቸው ሞት የፈረዱባቸው።)¹⁶

በደቡብ ኢትዮጵያ በአንዳንድ ብሔረሰቦች ዘንድ ወጉና ባህሉ ወይም አማልክቱ በማይፈልጉት ሁኔታ አንድ ሕፃን ከተወለደ ወዲያው እንዲገደል ይደረጋል። ለምሳሌ በማሌ ብሔረሰብ ባህል መሠረት አንዲት ልጃገረድ የወር አበባ ከማየቷ በፊት ከባሏም ቢሆን እንኳን አርግዛ ከወለደች ሕፃኑን ከእርኩሳን መናፍስት እንደፀነሰች ተቆጥሮ ራሷ ተቀምጣበት ወይም አፍናው እንድትገድለው ባህሉ ያስገድዳል። ይህንን ባህላዊ አምልኮ ከፈፀሙትና ካሰፈፀሙት መካከል ጳላም በወንጌል ያመኑ ቤተሰቦችን የዚህ መጽሐፍ አዘጋጅ በግንባር አግኝቶ አነጋግሯቸዋል።¹⁷

ከዚህም ሌላ ሕጻን ተወልዶ ከታችኛው ጥርሱ ቀድሞ የላይኛው በአጋጣሚ ከበቀለ እንዲሁ ምልኪው ከፋ እንደሚሆን ስለሚያምኑ ሐመሮች ወደ ጥልቅ ውኃ ወርውረው ይገድሉታል። የአቶ ብሩ አባት ግን ለምን ሊገድሏቸው እንደፈለጉ አይታወቅም። ብቻ በሕይወት ሊቀብሯቸው እንደወሰኑ ዶ/ር ብልስኪና ራይሞንድ ዴቪስ መዝግበውታል፤ ጳላም ልጃቸው ወይዘሮ ጽዮን ብሩ ታሪኩን ለዚህ መጽሐፍ አዘጋጅ አጽንተውለታል።

አቶ ብሩን ከአባታቸው ፈቃድ ውጭ ሽሽገው ያሳደጓቸው በመጀመሪያ እናታቸው በጳላም ሌላ የቅርብ ዘመዳቸው ናቸው። የአቶ ብሩ አጎት የአካባቢ ሹም ስለነበሩ ወንድማቸው ህጻኑን እንዳይገድሉ ለመከላከል እገዳ አስጣሉባቸው። ከዚያ በጳላ የብሩ አባት ቁጣቸው በነደደ ቁጥር ብሩን ለመቅበር ጉድጓድ ባይቆፍሩም እንኳን እንደ ቤት ውላጅ አገልጋይ ከዛም ባነሠ ሁኔታ ነበር ያሳደጓቸው።

በዚህም የተነሣ ብሩ አባታቸውን እየጠሉ፤ እየፈሩም ሞትን እየሸጡ አደጉ። ከሞት ፍርሃት ነጻ ለመውጣት ገና በአስራ አንድ አመታቸው በ1903 ዓ.ም የከፋ ጠቅላይ ግዛት አገረ ገዥ የነበሩት ራስ ወልደጊዮርጊስ የበጌምድር ጠቅላይ ገዥ ሆነው ተሹመው ወደጎንደር ሲዛወሩ ከሠራዊቱ ጋር ተቀላቅለው ወደ ጎንደር ሄዱ። ከራስ ወልደጊዮርጊስ ሠራዊት ጋር በርካታ አገልጋዮችና ባሪያዎች አብረው ተጉዘው ነበር። በጎንደር (ስድስት)? አመት ከቆዩ በኋላ ከመንገደኞች ጋር ተጎዳኝተው ወደ አዲስ አበባ መጡ። ቀጥሎም በምን ሁኔታ ከነማን ጦር ጋር እንደዘመቱ ባይታወቅም ልጅ ኢያሱን ለመውጋት ከዘመተው ጦር ጋር ተቀላቅለው በሰገሌው ጦርነት ላይ ተሳትፈዋል። ከሰገሌ ዘመቻ መልስ የሰዊድን ሚሲዮንን ተጠግተው ትምህርት እየተማሩና የቀን ሥራም እየሠሩ አሳለፉ።

ዝርዝር ሁኔታውን ባናውቀውም ሚሲዮኑ ወደ ሐረር ልኮ በአዳሪ ትምህርት ቤት ውስጥ እንዲኖሩና እንዲማሩም አድርጓል። በሐረር ሳሉ አብሯቸው የሄደው ጓደኛቸው በድንገተኛ ሕመም ታሞ ሞተ። ሚሲዮኑን ከመጠጋቱ በቀር አድራሻው፣ አገሩ፣ ወገኖቹ አይታወቁም ነበር። የጓደኛቸው ሞት በአቶ ብሩ ሕይወት ውስጥ አዲስ ጥያቄን ፈጠረ...።

"አኔስ ? ሞቼ ቢሆን ከዘመዶቼ እንደተለየሁ መቅረቴ አይደለም?" አሉ። ሚሲዮኑን ስንብት ጠይቀውም ወደ አዲስ አበባ መጡ። የሞት ፍርሃት ከአገራቸው አሳደዳቸው፣ የሞት ፍርሃት ወደ አገራቸው ሊመልሳቸው መንገድ አስጀመራቸው። ይሄኛው ጉዞአቸው በመኮብላል ስለአልሆነ ሚሲዮኑ ስንቅ አስቋጥሯቸዋል። ክርስቶስንም እንደግል አዳኛቸው አርገው ስለተቀበሉ የተረጋጉ ሰው ሆነዋል። ከሰዊድን ሚሲዮን ጋር የነበራቸውም ግንኙነት እንደተጠበቀ ነው። የኤስ.አይ.ኤም. አባላት ወደ ደቡብ ለመሄድ በሚዘጋጁበት ወቅት አቶ ብሩ አብረዋቸው በመሄድ እንዲረጁቸው ያገናኟቸው የሰዊዲን ሚሲዮን አባል የነበሩ አንድ ዶክተር ናቸው። የመጀመሪያዎቹ የኤስ.አይ.ኤም የወንጌል መልእክተኞች ወደ ደቡብ ኢትዮጵያ ሲንቀሳቀሱ በመጀመሪያ ጂማ ቀጥሎም ጂረን ቢሳካላቸውም ኩሉ ድረስ ለመዝለቅ በልባቸው እያሰቡ እንደ ተጓዳኝ መንገደኛ ሳይሆን ከሚሲዮኑ ሠራተኞች አንዱ ሆነው ወደ ወላይታ መጡ።

ከአቶ ብሩ ሌላ ሚሲዮናውያኑን ካጀቧቸው ኢትዮጵያውያን መካከል አቶ ገመቼ የሚባሉት ሰው ሠራተኞቹን በማስተባበርና

በማስተርጎም ብዙ ይረዱአቸው ነበር። የአቶ ብሩን ጥረት ለየት የሚያደርገው ክርስቶስን እንደ ግል አዳኛቸው አርገው መቀበላቸውና መንፈሳዊ መረዳታቸው ከሌሎች ይልቅ የተሻለ በመሆኑ ነበር።

ወላይታ ከደረሱ በኋላ ደግሞ የብሩ አስፈላጊነት እየጎላ መጣ፤ ትውልድ ቀድሞቹው ባይሆንም የወላይትኛ ቋንቋ በሚገባ ያቀላጥፉ ስለነበር በነጮች እና በአገሬው ተወላጆች መካከል ሊኖር የሚገባውን ግንኙነት ለማዳበር እግዚአብሔር ያዘጋጀው ድልድይ ሆኑ።

ከፋሽስት ወረራ አንድ አመት ቀደም ብሎ በሐምሌ ወር 1927 ዓ.ም የአሜሪካና ብሪታኒያ ሌጋሲዮኖች ሚሲዮናውያን አደጋ ከአንጃበበባት አገር እንዲወጡ ትዕዛዝ በተላለፈበት ወቅት በወላይታ የነበሩት የተጠመቁ ክርስቲያኖች ቁጥር ብሩን ጨምሮ አስራ ሰባት ብቻ ነበር። (ብሩ የተጠመቁት ከሌሎች ዘጠኝ የመጀመሪያ አማኞች ጋር ታህሳስ 1 ቀን 1926 ዓ.ም ነው።) ሚሲዮናውያኑ ተደላድለው በአገር ውስጥ የሚቆዩበት ጊዜ አጭር መሆኑን ስለተገነዘቡ አስራ ሰባቱን ተጠማቂዎች በአቶ ብሩ ቤት አሰባስበው የመጽሐፍ ቅዱስ ጥናት ማካሄድ ጀመሩ። በዚያውም የአማኞች ቁጥር ወደ አርባ ስምንት አደገ። ሚያዚያ 9 ቀን 1929 ዓ.ም ሚሲዮናውያን ከወላይታ ሲወጡ በዋዜማው የቤተክርስቲያን መሪዎችን አስመረጡ። ለተከታታዩ ሦስት አመታት የብሩ ቤት የክርስቲያኖች ማዕከል ሆኖ ስለቆዩ የመሪነቱን ቀንበር ሊሸከም የሚችል ሌላ ሰው አልነበረምና አቶ ብሩ የመጀመሪያው የወላይታ ቤተ ክርስቲያን መሪ ሆነው ተሾሙ።

ዘጠኝ አመት ሙሉ አብረው የኖሩትን ብሩን ከአገር ሊወጡ ሰዓታት ሲቀራቸው የቤተ ክርስቲያን መሪ አድርገው መሾማቸው የሚሲዮናዊያኑን ደካማ ጎን የሚያሳይ ነው።

አቶ ብሩ የወላይታ ቤተ ክርስቲያን ሰብሳቢ እንደሆኑ ጣሊያኖች መረጃ ስለደረሳቸው፤ አሳደዱአቸው። በዱር በተራራው እየተሰወሩ ማታ ማታ ወደ ተለያዩ ክርስቲያኖች ቤት እያደሩ አመታትን አሳለፉ። በየሄዱበት ወንጌልን ይመሰክራሉ፤ አማኞችን ያጽናናሉ ጥምቀት ለመውሰድ የተገባቸውን እያነጋገሩ ይለያሉ። ሌሊት ከመንደር ወይም ከከተማ ራቅ ወዳሉ ወንዞች ወስደው ችቦ አብርተው ያጠምቃሉ።

ጣሊያኖች አቶ ብሩን ለመያዝ የተጠቀሙበት መንገድ ሁሉ ስላልተሳካ ባለቤታቸውን አሰሩባቸው። ባለቤታቸውን ለማስፈታት ሲሉ እጃቸውን ሶዶ ለሚገኘው የጣሊያን ሹም ሰጡ። ጣሊያን አቶ ብሩ መተኪያ የሌላቸው የቤተ ክርስቲያን መሪ እንደሆኑ ስለገመተ በሕይወት ይዞ ላመጣ ሰው አንድ መቶ አምሳ ሊሬ እንደሚሰጥ በገበያ መካከል እንደ አዋጅ አስለፍፎ ነበር።

እሳቸው እጃቸውን በሰጡበት ወቅት አቶ ዋንዳር፥ አቶ ሉላሞ እና አቶ ቶሮ ወጎኒ ቤት ውስጥ ነበሩ። የመሪዎቻቸው መታሰር ለወላይታ ክርስቲያኖች ፈታኝ ጊዜ ነበር። በተለይም የሁሉንም ክርስቲያኖች አትኩሮት የሳበው የአቶ ብሩ አገልግሎት መተኪያ የሌለው ያህል ሆኖ ይሰማቸው ነበር። ስሜቱን ከሬይሞንድ ዴቪስ ሐተታ እንመልከት፤

"ክርስቲያኖች ሁሉ ብሩ መሪያቸው እንደሆነ በራሳቸው ይገነዘባሉ። ብሩ የአማርኛ መጽሐፍ ቅዱስ በሚገባ ስለሚያነብ ከሌሎች የተሻለ የመጽሐፍ ቅዱስ እውቀት አለው። ስለዚህም ሰዎች ሁሉ ወደ እርሱ ቢያዘነብሉ አይደገቅም። በተጨማሪም በእድሜው ጠና ያለ ስለነበር ጉልበተኝነት ከሚሰማቸው ከሌሎቹ ጎልማሶች ይልቅ ለመሪነት የተገባ ሰው ነበር።

ክርስቲያኖች መጽሐፍ ቅዱስ ለመማርና ለማስተማር ወደ እርሱ ቤት በብዛት ይመጡ ነበር። ሲመጡ ግን ባዶ እጃቸውን አይደለም። እንጩት በአህያ ጭነው፥ ማርና እህል ይዘው፥ አንዳንዴም በግ ነድተው ነበር የሚመጡት። ከዚህም ሌላ በሳምንት አንድ ጊዜ አጥሩን ለማጠርና እርሻውን ለማረስ ይመጡ ነበር። በእርግጥ እርሱ ከጠየቃቸው የማያከናውኑት ሥራ አልነበረም። እሱ ደግሞ በአውራጃው ውስጥ እየተስፋፉ በመሄድ ላይ የነበሩትን ቤተ ክርስቲያናትን ለማጽናት ከቦታ ወደ ቦታ ያለ ዕረፍት ይዘዋወር ነበር። ይህን ጥረቱን ለመደገፍ አማኞች ፈረስ ገዝተው ሰጥተውትም ነበር።"⁴⁸

እንዲህ አይነቱን ልብ ያሳረፈ መሪ ስይጣን በጣሊያኖች አማካኝነት ሲያዋክባቸው በጎን ደግሞ እግዚአብሔር ሌላ የቤተ ክርስቲያን ምስሶ ዳና መጃ መደርን አቁሞ ነበር። ዳናመጃ በአካባቢያቸው ለተተከላቸው ቤተክርስቲያን ሽማግሌ ሆነው የተመረጡት የአቶ ብሩ ሕይወትና የአማኞች መጣጊያና መሰብሰቢያ ቤት የነበረው በጠላት እይታ ውስጥ ከመግባቱ

ጥቂት ወራት ቀደም ብሎ ነበር። አቶ ብሩ ከታሰሩ ደግሞ ብዙ ሰው ሊይዝ የሚችለውን እልፍኝ ቤታቸውን ለአማኞች የጸሎት ቤት እንዲሆን በቸርነት ሰጥተው እሳቸው ትንሽ ጎጆ ቤት ሠርተው ገቡ። በመሠረቱ ዳና መጃ ክርስቲያን ከመሆናቸው በፊት በነበራቸው ዝናና ስም ሽፋን ሊሆን ይችላል እንደ ዋንዳሮ ወይም እንደ ብሩና ቶሮ ያህል መዋከብ አልደረሰባቸውም ነበር። ምስጢሩ የእግዚአብሔር ነው።

አቶ ብሩ ግን ጣሊያኖች በጦርነት ተሸንፈው እስከወጡ ድረስ ወገኒ ቤት ቆዩ። በወገኒ ቤት የቆዩት ለጥቂት ወራት ነው ግን ስቃይ የተሞላበት ነበር። ተራቡ፣ ተጠሙ፣ በእብሪት ተደበደቡ በጉማሬ አለንጋ እንድ መቶ ጅራፍ ተገረፉ።

የእግዚአብሔር ሥራ ግን በየዕለቱ ይሰፋ ነበር። ገና ሲወለዱ ሞት የተፈረደባቸው አቶ ብሩ ከሞት ወዲህ ማዶ ብዙ ነፍሳትን ለክርስቶስ የማረኩ፣ ጠንካራ የቤተክርስቲያን መሪ ለመሆን በቁ። ቤተ ክርስቲያን በታላቅ ስደት ላይ በነበረችበት፣ አገሪቱ ተወርራ በየቦታው ጦርነት በሚካሄድበት በዚያ ዘመን የአዲሲቱን ቤተ ክርስቲያን አገልግሎቶች ለማስተባበር ራሳቸውን ችለው የወጡ በኢትዮጵያ ቃለ ሕይወት ቤተ ክርስቲያን ታሪክ የመጀመሪያው መሪ አቶ ብሩ ዱባለ ናቸው።

ከጣሊያን ጦርነት በኋላ በመንግሥታዊ አስተዳደርና በሃይማኖት ነጻነት በኩል የተደላደለ ዘመን ይመጣል ብለው ከሚያምኑት በርካታ ቀዳሚ የእምነት አባቶች አንዱ የነበሩት አቶ ብሩ ይህ ተስፋቸው የሚሸሸው ብዙም ሳይቆይ ነው።

በመጀመሪያ ደረጃ አሳዳጅነቱ ከፋሽስቶችና እነሱ ከሚከተሉት ሃይማኖት እጅ ወጥቶ ከላይ እንደተጠቀሰው በድል አድራጊነት ስሜት ወደተዋጡት የአበሻ ባለሥልጣናትና በሃይማኖታቸው እጅ ገባ። ምእመናን ስለ ኢትዮጵያ ባንዲራ መመለስ የጸለዩት ጸሎት ከንቱ የሆነባቸው መሰላቸው።

ተስፋ ያስቆረጣቸው ሁለተኛው ጉዳይ ሚሲዮናውያን በ1938 ዓ.ም እንደገና ወደ ኢትዮጵያ ሲመለሱ የአመለካከት ክፍተት መፈጠሩ ነው። በአቶ ብሩ አመለካከት፤

"የቤተ ክርስቲያንን አመራር ሙሉ በሙሉ የአገሬው ሰዎች መያዝ አለባቸው፤ ሚሲዮናውያን የቤተ ክርስቲያን መሪ ከሆኑ የአገሬው ተወላጅ በቤቱ ባይተዋር ይሆናል። እንደ ጣሊያን ወረራ ዘመን ከአገር እንዲወጡ የሚያስገድድ ነገር ቢያጋጥም መደናገርና መፈራረስ ይከተላል። "የአገሩን ስርዶ በአገሩ በሬ! . . ." ስለዚህም ሚሲዮን ከቤተ ክርስቲያን በታች ሆኖ መስማራት አለበት።

የአቶ ብሩ አመለካከት ከዘመኑ አስተሳሰብ ላቅ ብሎ ከመቅደሙ በስተቀር ቅን ሃሳብ ነው። ኤስ.አይ.ኤም በሁሉም አንጻር አገርኛ ዘይቤ የምትከተል ቤተ ክርስቲያንን መመሥረት ከእነ ጆን ኔቪስ፣ ሄንሪ ቪን፣ ሮላንድ አለን ትምህርት ቀስሜአለሁ የሚል ድርጅት ነው። እንዲያውም ባህላዊ የአዘማመር ስልት፣ ባህላዊ የሕንፃ አሠራር፣ ባህላዊ የአስተዳደር ዘይቤዎች ሁሉ መከበር አለባቸው ባይ ነበር።

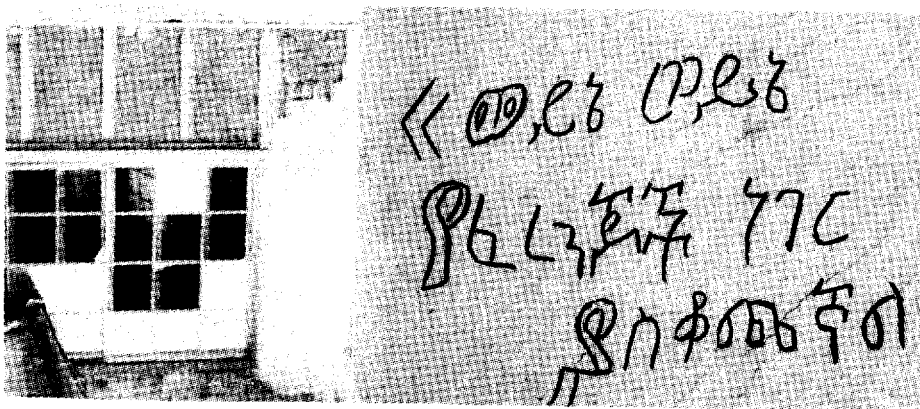
"የቤተ ክርስቲያንን የአመራር ስልት በተመለከተ ግን የምዕራባውያኑን የዲሞክራሲ ፈለግ መከተል አለባቸው ብሎ ከአቶ ብሩ ጋር መወዛገቡ ሚሲዮኑን ባለ ግድፈት አድርጎታል" ይላሉ ስቴፈን ግረንስደት የተባሉ ጸሐፊ።¹⁹

በፍርስራሹ ክፍል ውስጥ የተገኘ በአብዮቱ ዘመን ሚሲዮናውያን ትተውት የሄዱትና ጸሐፍ (በ'ልቂ 1989 ዓ.ም.) እስከሣሬ ያለ አገልግሎት የሚገኝ ት/ቤት

ይህንና ይሄንንም በመሳሰሉ ውዝግቦች ታጅቦ ሁለተኛውን ዙር የአገልግሎት ስምሪቱን በ1938 ዓ.ም ያበሰረው ኤስ.አይ.ኤም ከቤተ ክርስቲያንም ስር ሳይገባ ቤተ ክርስቲያንንም ርቆ ለብቻው ሳይቆም እስከ አብዮቱ ፍንዳታ ቆዩ። ኮምኒስቶች በቤተ ክርስቲያን ላይ አገር አቀፍ የስደት ሰደድ ሲለኩሱ እነ አቶ ብሩና እሳቸውን የመሰሉ አሳቢዎች የፈሩት ሁሉ ደረሰ። ሚሲዮን ሆስፒታሎችን፣ ትምህርት ቤቶችንና የገንባቸውን ማኅበራዊ ተቋሞች የቻለውን ለመንግሥት አስረክቦ፣ ያልቻለውንም እንዳሻው ብሎ ተጣድፎ ወጣ። ቤተ ክርስቲያን ያለ ምንም መነሻ ጥሪትና ድርጅት ረዥሙን የስደት ዘመን ተጋፈጠችው። ሁሉም ነገር በድንገት የደረሰ ነውና የየአውራጃው ቤተ ክርስቲያናት ራሳቸውን በስደት ውስጥ አፅንተው በኋላም እንደገና ተፍገምግመው ለመቋቋም የከፈሉት ዋጋ ታሪክ ገና በሰፊው የሚተርከው ይሆናል።

ወደ ተነሣንበት ጉዳይ እንመለስና፤ ከላይ በጠቀስናቸው የአመለካከት ክፍተትና ከራሳቸውም ከአቶ ብሩ ባህርያት የመነጩ የአሠራር ስህተቶች ተደማምረው በ1939 ዓ.ም ከቤተ ክርስቲያን ለመገለል አደረሱአቸው። አቶ ብሩ ቃለ ሕይወት ቤተ ክርስቲያን የደረሰችበትን ማዕረግ ሳያዩ በሌላ ቤተ ክርስቲያን ውስጥ እያገለገሉ ማለፋቸው ሲታወስ የብዙዎችን ስሜት የሚያሳምም ሆኗል።

የሚሰየሩትን መኖሪያ ቤትና በፍርስራሹ ውስጥ የተገኘ ጽሑፍ (በ-ልቂ 1989 ዓ.ም.)

32. ዳና መኻ መደሮ (1893-1989)

ከወላይታ ሶዶ ደቡብ ምሥራቅ በኩል በምትገኝ ዋንቹ ቀበሌ በ1893 ዓ.ም. ተወለዱ። በልጅነት ዕድሜአቸው አባታቸው ስለሞቱባቸው የወጣትነት ሕይወታቸው ከበድ ያለ ቢሆንም ለአቅመ አዳም ደርሰው ጉልበት ካወጡ በኋላ በሽፍትነትና በባሪያ ፍንገላ ሥራ ስለተሰማሩ በዘመናቸው ባለጸጋ ከሚባሉ ሰዎች ተርታ ተቆጥረው ነበር። ሚ/ር ዴቪስ እንደጻፉት ከሆነማ ክርስቶስን እንደግል አዳኝቸው አርገው በተቀበሉ ሰሞን አንድ መቶ ያህል ባሪያዎች ነበሯቸው²⁰። በጣሊያን ወረራ ወቅት ባለትዳርና የአምስት ልጆች አባትም ነበሩ።

ከዳግማዊ ምኒልክ ዘመነ መንግሥት ጀምሮ የባሪያ ንግድ በሕግ የተከለከለ እንዲያውም በሞት የሚያስቀጣ ወንጀል በመሆኑ በዚህ ሥራ የሚሰማሩ ሰዎች ሁሉ ሕይወታቸው በውንብድናና በጀብደኝነት የተሞላ ነበር፤ ዳና መጃም እንዲሁ። ስለዚህም በአካባቢው ሕዝብ ዘንድ የሚወደዱ ሳይሆን የሚፈሩና የሚከበሩ ጉልበተኛ ነበሩ። ሁሉ ንገበስ ቀና በማለት የሚሽቆጠቆጥላቸው ባለ ጊዜ። ለነገሩም ዳና (ሹም) የሚለው ማእረግ የተሰጣቸው ነፍስ ገዳይ ሽፍታ አሳደው በጦር በመግደላቸው ነበር። ሹመቱን የሰጧቸው ደጃዝማች ይገዙ እንደሆኑ ይገመታል።²¹

ለእንዲህ ዓይነቱ ሰው ለመጀመሪያ ጊዜ ወንጌል የመስከሩላቸው ገራገሩና ደፋሩ፤ ነገር ግን ኑሮ ያጎሳቆላቸው አቶ ዋንዳሮ ነበሩ። ዋንዳሮና ዳና መጃ የተገናኙት ዳና ቆላ ያለውን የጥጥ እርሻቸውን በሚቆጣጠሩበት ወቅት ከ1928 ዓ.ም. በፊት ነበር። የዋንዳሮ ምስክርነት ቀላል፤ ግልጽና አጭር ነበር። "ዳና መጃ ! በኢየሱስ ክርስቶስ እመኑ፤ በኢየሱስ ክርስቶስ ሳያምኑ ቢሞቱ ወደ ገሀነም ወርደው በማይጠፋው የእሳት ባሕር ለዘላለም ይቃጠላሉ።"

ከሁሉም በላይ፤ "የማይጠፋው የእሳት ባህር " የሚለው ቃል ጎሊኛቸውን ሰንጎ ያዘው። የዋንዳሮን ምስክርነት በሰሙበት ዋዜማ በአባያ ሐይቅ አካባቢ አድረው ከባህሩ ዳርቻ ስለሚመነጩት የፍል ውኃ ምንጮች የሰሙት ነገር በጀሮአቸው እያቃጩለ እረፍት ነሳቸው። "ገሀነመ እሳት

የማይጠፋው የእሳት ባህር የሚባለው! ምናልባት የአባያ ፍል ውኃ ሊሆን ይችላል" ብለውም አሰቡ። ነገር ግን ያለውሳኔ ብዙ ወራትን አሳለፉ።

ለሁለተኛ ጊዜ የእግዚአብሔርን ቃል እንዲሰሙ ምክንያት የሆናቸው የወንድማቸው መታመምና ለሕክምና ወደ ሶዶ የሚሰዩን ክሊኒክ መሄድ ነበር። ለሕክምና እርዳታ ለተሰበሰቡት ሰዎች ሚስቶቻቸው ያስተማሯቸው የእግዚአብሔር ቃል ለብዙዎቹ ሙሉ ለሙሉ እንግዳ ቢሆንም ለዳና መጃ ደግሞ፤ "ኢየሱስ ክርስቶስ ደግመኛ ይመጣል... በእርሱ ያመኑትንም ይወስዳል።" የሚለው ስብከት ነበር በልባቸው ተቀርጾ የቀረው። ከዚህም ሌላ አቶ ዋንዳሮ ስለነገሩአቸው የእሳት ባህር ሚስቶቻቸው ደግመው ሲናገሩ መስማታቸው ስለ እሳት ባህር አጥብቀው እንዲያስቡ አደረጋቸው።

የውሳኔ ቀን

ጊዜው በታህሣስ ወር 1929 ዓ.ም ነበር። በጥዋት ተነሥተው ወደ ሶዶ ከተማ ጉዞ ጀመሩ። ልባቸው ከጉዞአቸው ቀድሞ የሚያከናውኑትን ነገር ያውጠነጥናል። ስለዚህም በመንገድ ላይ ስለሚያዩት ነገር ደንታ አልነበራቸውም። በቅሎአቸው ሀሳባቸውን የተረዳች ይመስል እየሰገረች ወደፊት ገሠገሠች።

ሶዶ ከመድረሳቸው በፊት አንድ ታላቅ ድምፅ ሰማይ ምድሩን አናወጠው። ቀና ብለው ሲያዩ አንድ አስፈሪ ነገር አየሩን እየቀዘፈ ወደ እሳቸው አቅጣጫ ሲመጣ ተመለከቱ። ቀጥሎም የእሳት ናዳ እንደ ዝናም ከሰማይ ወረደ። ድንጋዮች ተስፈናጠሩ፤ አቧራው ጨሰ። ሁሉም ነገር ቅጽበታዊ ነበር። በቅሎዋ ደንብራ ወደ ሰማይ ዘለለች... ዳና ደግሞ ምድር!

በዚያች ቅጽበት ኩሩው ሹም በጭቃ ተለውሰው ፍርሃትና ጥርጣሬ ገዢባቸው አሳዛኝ ሰው ሆኑ። ከጥቂት ደቂቃዎች በኋላ ጸጥታ ሆነ፤ እነዚያ ቦንብ ያዘነቡት ስምንት ያህል የጣሊያን የጦር አይሮፕላኖች በመጡበት ተመልሰው በረሩ። ዳና መጃ እንደምንም ብለው በቅሎአቸውን ይዘው ጋለቡ። በፊታቸው የታያቸው አማራጭ አንድ ነበር፤ ምናልባት ያ ዋንዳሮ ይመጣል ያሉአቸው ሰው (ኢየሱስ) መጥቶ እንደሆነ ጠይቆ ማረጋገጥ። በእርግጥ መጥቶ ከሆነ ደግሞ ከሌሎች አማኞች ተለይተው ወላይታ ምድር መቅረት እንደሌለባቸው ወሰኑ።

ይህ ሁኔታ ከተፈጸመ ከአምሳ ስምንት ዓመት በኋላ በ1987 ዓ.ም. የዚያን ዕለት የውሳኔ ቀን ትዝታቸውን ሲናገሩ ዳና መጃ እንዲህ ብለው ነበር፤

በሰማይ እየበረሩ በንብ የሚጥሉትን የጦር አይርፕላኖች ባየሁ ጊዜ አሃ... ይህ ነገር እግዚአብሔር ነው... ያለ እርሱ ማን በሰማይ ሊሄድ ይችላል? እንዲህስ ያለ ኃይል ማን ሊኖረው ይችላል? ብዬ አሰብኩኝ። እንዲሁ በድንጋጤና በፍርሃት እንደ ተዋጥኩ ወደ አቶና አለፍኩኝ። አሁንም ከፊት ለፊቱ የጣሊያን ታንኮች ጋራውን እየቧጠጡ ወደ ከተማ ሲመጡ አየሁ። ያ ቅድም በሰማይ ሲበር ያየሁት እግዚአብሔር ነው፤ እነዚህ ደግሞ ተራራ የሚወጡት መላእክቱ ናቸው በማለት ራሴን አሳመንሁ።²²

ዳና መጃ ራሳቸውን አሳምነው ብቻዝም አላሉም። እውነቱን ተረድተው ለማመን አቶ ሎለሞ ወደሚባሉ ክርስቲያን ዘንድ ሄዱ። በቤታቸው ግን ሊያገኙአቸው አልቻሉም። ከአቶ ሎለሞ ቤት ሲመለሱ ዳና ገደቦ፣ አቶ ፋላቦ፣ አቶ አጌቦ፣ አቶ ቶማስ፣ እና ሌሎችም ሰዎች ሆነው ወደ አቶ ብሩ ቤት ሲሄዱ አዩአቸው። ሮጠው ደረሱባቸውና የት እንደሚሄዱ ጠየቋቸው። ሁሉም ስለ ዳና መጃ ማንነት በሚገባ ያውቃሉ። ሰዎቹ እውነቱን ለመናገር ሲያቅማሙ ፊታቸውን አዙረው ወደ መጡበት ለመመለስ ጉዞ ጀመሩ። በዚህን ጊዜ ዳና ገደቦ፤ "ይኼ ሰው እኮ ዘጠና ዘጠኙ በጎች ካሉበት መንጋ ተለይቶ በሜዳ የሚቅበዘበዝ ሊሆን ይችላል። እባካችሁ እንጥራው፤" ብለው ጓደኞቻቸውን አስማምተው ዳና መጃን ጠርተዋቸው አብረው ወደ አቶ ብሩ ቤት ሄዱ።

አቶ ብሩ ቤት ሲደርሱም በጣም ብዙ አማኞች ተሰብስበው አዩ። የአምልኮ ሥነ ሥርዓቱንም በጽሞና ተካፈሉ። በዚያን ቀን የጥምቀት ሥርዓት የሚፈጸምበት ዕለት ስለነበር አማኞች ሁሉ ወደ ወንዝ ሲሄዱ ዳና መጃም ተከትለዋቸው ሄዱ። በወንዙ አካባቢ እንደደረሱም ስለሆነው ነገር ዳና መጃ እንደሚከተለው ተርከዋል፤

"በመጠመቂያው ቦታ ስንደርስ ብዙ ሰዎች ከወንዙ ወዲህና ወዲያ ማዶ ሆነው ይመለከቱ ነበር። ድንገት ከአማኞቹ መካከል እኔን ያየችኝ አንዲት ሴት "እዩት!... እዩት!" በማለት በፍርሃት ጮኸች። ከዚያ በኋላ ጥቂት ሰዎች እየተሯሯጡ ወደ ጢሻው ገቡ። ያች ሴትና ወደጥሻ የገቡት እኔ ለባርነት አሳልፌ የሸጥኳቸው ሰዎች ነበሩ።²³

ከጥምቀቱ ሥነ ሥርዓት በኋላ ቅዱስ ቁርባን ለመውሰድ አማኞች ወደ ቤት ሲገቡ ያላመኑት ሁሉ ግን በውጭ እንዲጠብቁ ታዘዙ፤ ዳናም ጭምር። እሳቸው ግን አማኞች ለብቻቸው ገብተው የሚሠሩትን ለማየት ጉጉት ያዛቸው፤ "ምን ያደርጉኛል ብደባ" ብለውም አሰቡ። ከተቀመጡበት ለመነሣት ሲሞክሩ ግን ጉልበታቸው ፈሰሰ። ደጋግመው ሞክሩ አልሆነላቸውም። ከተቀመጡበት ሳይነሱ የቅዱስ ቁርባን ሥርዓቱ ተፈጽሞ አማኞቹ ወጡ። አቶ ዋንዳሮ ፈጥነው ወደ ዳና መጃ እየተራመዱ "ሳሮ! ሳሮ" (ሰላም ሰላም) እያሉ ወደ እርሳቸው ቀረቡ።

"ምን ሰላም አለ ዋንዳሮ!? ንገረኝ እስቲ ኢየሱስ የምትለው ዛሬ አልመጣም?" አሏቸው።

"እስከ አሁን እንዳልመጣ፤ ነገር ግን በቶሎ ሊመጣ እንደሚችል አውቃለሁ! አሉ ዋንዳሮ።

"ታዲያ ዛሬ ያየሁት ነገር ምንድነው ዋንዳሮ!? " እናንተስ አላያችሁትም?"

"አይተናል፤ ሰምተንማል ግን ጌታ ኢየሱስ አይደለም። "

አሉ ዋንዳሮ ፈርጠም ብለው።

"እንዴት እናንተ ብቻ በዚህ አስፈሪ ነገር አልደነገጣችሁም ዋንዳሮ?"

"እግዚአብሔር ስለ እኛ ያስባል፤ ይጠነቀቃል ብለን ስለ ምናምን ነው። እርስዎም ከወደዱ የዚህ ሰላም ተካፋይ ሊሆኑ ይችላሉ"

ዳና መጃም "አይ ዋንዳሮ! በእግዚአብሔር ቤት ለኔ ሥፍራ ይኖረኛል ብለህ ነው!?" ሲሉ አቶ ዋንዳሮ በደስታ እየተፋለቀለቁ መጽሐፍ ቅዱስ አምጥተው አነበቡላቸው። "የክርስቶስ ኢየሱስ ደም ከኃጢአት ሁሉ ያነጻል!" የሚለው ቃል ለዳና እጅግ የታመነና የተወደደ ቃል ሆነላቸው።

ከዚህ በኋላ አይበገሬው፤ ኩሩው፤ በሪያ ፈንጋዩ፤ ሹም መጃ መደሮ በጌታ በኢየሱስ ፍቅር ተማርከው የክርስቶስ ባሪያ ሊሆኑ ወደ ክርስቲያኖች

ኅብረት ተቀላቀሉ። ታህሣስ 14 ቀን 1929 ዓ.ም. ጣሊያን ወላይታ በገባ በሦስተኛው ቀን የሕይወት አቅጣጫቸው ተለወጠ።

ልጃቸው አቶ መርኪና መጃ በዚያን ጊዜ የአሥራ ሁለት ዓመት ልጅ ነበሩ። በወንጌል ያመኑትም ከአባታቸው ጋር በተቀራረበ ሰሞን ነበር። አስቀድመው ፊደል ቆጥረው ማንበብ የቻሉት ግን መርኪና ናቸው። ቀስ በቀስ ደግሞ አባታቸውን ማንበብና መጻፍ አስተማሩባቸው። በደጃቸው

ዳና መጃ እና ልጃቸው አቶ መርኪና መጃ (1986)

ባለችው ቤተ ክርስቲያንም ማገልገል ጀመሩ። ከወላይታ ውጭ የቤተ ክርስቲያናቸው መልእክተኛ በመሆንም ፡ በቡርጂ ፡ በሲዳማ ፡ በጎሩ ፡ በሸዋ የተለያዩ ቦታዎች በመዘዋወር አገልግለዋል።

ዳና መጃ መደሮ አቶ ብሩ ዱባለን ተክተው የወላይታ ቃለ ሕይወት ቤተ ክርስቲያን ፕሬዚደንት በመሆን ከ1938 እስከ 1962 ዓ.ም. ለተከታታይ ሃያ አራት ዓመታት ያገለገሉ አባት ናቸው። በቤተ ክርስቲያን መሪነታቸውም የወንጌል አማኞች አንድነት ማኅበርን ለማቋቋምና ለኢትዮጵያ ቃለ ሕይወት ቤተ ክርስቲያን መሠረት ከጣሉት ሰዎች አንዱ ለመሆን በቅተዋል። ስለ ቤተ ክርስቲያን ለመሟገትና የሃይማኖት ነጻነትን ለማስጠበቅ ከእነ ቄስ ባድማ ያለው ጋር በመሆን ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ፊት ለመቅረብ የበቁም አረጋዊ ናቸው።

የዚህ ጽሑፍ አዘጋጅ ለሁለተኛ ጊዜ ዋንቹ በሚገኘው መኖሪያ ቤታቸው ያነጋገራቸው ሐምሌ 25 ቀን 1988 ዓ.ም. ነበር። እርጅናው አድክሟቸው በቤት ውለው ነበር። ከሁለት ዓመት በፊት ከእሳቸው የወሰዳቸውን የቃል መረጃዎች ወደ ጽሑፍ ከለወጠ በኋላ ትክክል መሆኑን ለማረጋገጥ ነበር አካሄዱ። ጉዳዩን ከፈጸመ በኋላ ለመሄድ ስንብት ጠየቀ። በጸሎት ልሸኛችሁ ልጆቼ አሉ፤ ሁላችንም ጎንበስ አልን። ስለ መንገዳችን ሊፀልዩልን እንደሆነ በመገመት፤

" እግዚአብሔር ለቃለ ሕይወት !

በረከቱን ሁሉ ይጨምርላት ! "

ሁላችንም አሜን አልን። በዘጠና ስድስት ወይም ከዚያ በላይ በሚገመት ዕድሜአቸው አሁንም የልባቸው ሐሳብ ዕለት ዕለት የሚከብዳቸውም የአብያተ ክርስቲያናት ነገር መሆኑ የሚያስደንቅ ነው። ዳና መጃ መደሮ ከዚህ ዓለም ተለይተው ወደ አምላካቸው እቅፍ የተሰበሰቡት ህዳር 4 ቀን 1989 ዓ.ም ነው።

33. አቶ ሸጉጤ (ኤርትራ) ዳዳ

(1902-1980)

የትውልድ ቀዳሾች ከከምባታና ሃዲያ ዋና ከተማ ከሆሳዕና በስተሰሜን ምሥራቅ 15 ኪሎ ሜትር ርቃ የምትገኝ ቀበሌያ የምትባል መንደር ነች። ገና በሕፃንነት ዕድሜአቸው እናታቸው ወይዘሮ ሞረካና እና አባታቸው አቶ ዳዳ መገሮ ስለሞቱባቸው ያደጉት ያለ ወላጅ እንክብካቤ ነበር።

እናትና አባታቸው ከሞቱ በኋላ ታላቅ ወንድማቸው አቶ ጡሚቦ ሊያሳድጓቸው ወሰዱአቸው። አቶ ጡሚቦ በኋላ ሽጉጤ የተሰኙትን ኤርትሮን ለማሳደግ በወሰዱበት ወቅት ከግብርና ሥራ ይልቅ ዋና መተዳደሪያቸው ሽፍትነት ስለነበር በአካባቢው ሕዝብ ዘንድ ይፈራሉ። ከአመፃ ሥራቸውም በመነሳት ሕዝቡ ጡሚቦ (ሶላሙ) የሚለውን ስማቸውን ለውጦ ጡዕሶ" ማለትም "አሸብር" እያለ በቅጽል ስም ይጠራቸው ነበር።

ጡዕሶ ዘርፈው በሚያመጡት ንብረት ቤተሰቡ የወር ቀለብ፣ ልብስና አስፈላጊ ነገሮች ሁሉ የማይጎድልበት ቢሆንም አሸባሪነታቸው በውጭ ብቻ የተወሰነ ባለመሆኑ የመላው ቤተሰብ ሕይወት የተናጋ ነበር። ስለዚህም የአቶ ሽጉጤ አስተዳደግ ከልብ ትካዜና ሐዘን ጋር ነበር።

አቶ ሽጉጤና አቶ አሸብር ከአንድ አብራክና ማሕፀን የተገኙ ቢሆንም የተፈጥሮ ባህሪያቸው ግን ፈጽሞ የተለያዩ ነበር። ሽጉጤ በወጣትነታቸው ዕድሜ እንደ ታላቅ ወንድማቸው አንድ ጀብዱ እሠራለሁ ብለው እንደት እንደተበላሸባቸው የበኩር ልጃቸው የሆኑት አቶ ኢዮብ ሽጉጤ ለዚህ ታሪክ አዘጋጅ እንደሚከተለው ተርከውለታል፡-

... አጎቱ ዘርፈውም ሆነ አድነው ስለሚያመጡ በቤታቸው ውስጥ ሥጋ ጠፍቶ አያውቅም። ስለዚህም ቤተሰቡ ሥጋ ወዳድ ሆነ። አንድ ጊዜ ታዲያ አቶ አሸብር ወደ ሌላ አውራጃ ሄደው ብዙ ሳምንታት በመቆየታቸው የተለመደው የዘርፊያ ሥጋ ተጓደለ። በዚያን ወቅት የ15 ወይም የ16 ዓመት ዕድሜ የነበራቸው አባቱ አቶ ሽጉጤ ከብቶች ባሰማሩበት ጫካ አካባቢ አንድ የፍየል ጠቦት ስትቅበዘበዝ አይተው ይገመገሉ። በመጎምዝት ብቻ አልቀሩም ጠቦቷን አፈፍ አርገው ጫካ ውስጥ ይገባሉ። ሐረግ ቆርጠውም እግሯን ካሠሩ በኋላ ጦራቸውን ከእጇታው ላይ አውልቀው አረጁት። በፍጥነት ገፈው ብልቷን በልተው፣ በገዛ ቆዳዋ ሥጋዋን ጥፍር አርገው አሰሩ።

በቅጠል ጠቅልለውም ተሸከመው ከጫካ ሊወጡ ሲሉ ጠቦቱ የጠፋባቸው ሰዎች ድንገት ከተፍ ይሉባቸዋል። አቶ ሽጉጤ የተሸከሙትን ጥቅልል ወዲያ ጥለው በሌላ መንገድ አሳብረው ወደ መንደር "እግሬ አውጭኝ" ይላሉ። የጠቦቷ ባለቤቶች ወንበደውን ለመያዝ እየተጫጫሁ ተከተሉአቸው። ሽጉጤ በርቀት ወዳዩት ቤት ባለ ኃይላቸው ሮጠው የተዘጋውን በር በርግደው ገቡ፤ ወደ ንዳ አልፈውም በደም የተበከለ እጃቸውን እንስራ ውስጥ ከተቁት። በጠቦቷ ደም የተለወሰውን እጃቸውን አለቅልቀው በፍጥነት ወጥተው ከኋላ የተከታተሉአቸውን ሰዎች በር ላይ ተገናኙአቸው። እጃቸው በደንብ አልጸዳም። በልብሳቸውም ላይ አልፎ አልፎ የደም ነጠብጣብ ይታያል። ሰዎቹ ቀረብ ብለው ሲመለከቷቸው "የአሽብር" ወንድም መሆናቸውን ይገነዘባሉ። የዚህን መዘዘኛ ሰው ወንድም መንካት አደጋ እንደሚያስከትልባቸው ስላወቁ ቀዝቀዝ ብለው፤ "ፍየል ጠፍቶብን ነበር አላየህም? ይሏቸዋል።" እርሳቸውም የጡዕሶ ወንድም ሌባ ነው ያላችሁ ማነው? " በማለት በውሸት ቁጣ መለሱላቸው። እኒያም ሰዎች ከወንድማቸው ጋር እንዳያጣሉአቸው አባብለው ባሉበት ትተዋቸው ሄዱ። አቶ ሽጉጤ ግን በሐዘንና በጸጸት አንገታቸውን ደፍተው በጫካ ትተዋቸው ወደመጡት ከብቶች ተመለሱ።

አቶ ሽጉጤ ዕድሜአቸው በጨመረ መጠን ውስጣዊ ባዶነት እየተሰማቸው ሕይወታቸው መላ ያጣ ሆነባቸው። ለነፍሳቸው ጩኸት መልስ ለማግኘት ሲሉም በከፊል የባዕድ አምልኮና በከፊል የእስልምና ሃይማኖት ተከታይ የነበሩትን የቤተሰቦቻቸውን እምነቶች ለመከታተል ጥረት አድርገው ነበር።

በዚህም እርካታ ስላላገኙ ክርስትና ተነሥተው የኦርቶዶክስ ሃይማኖት ተከታይ ለመሆን ሞከሩ፤ አላወቁበትም እንጂ። በአስራ ዘጠኝ ዓመታቸው ለኑሮአቸው መተዳደሪያ ፍለጋ ወደ ሆሣዕና ከተማ ሄደው መሐመድ በሚሰኝ ሕንዳዊ ነጋዴ መደብር ውስጥ ተቀጠሩ።

ቀደም ሲል ለመጥቀስ እንደተሞከረው ሚስቶናውያን በከምባታና ሃዲያ የሚሰየን ጣቢያ ለመቆርቆር ጥር 2 ቀን 1921 ዓ.ም. ወደ ሆሣዕና ሄደውና በዱባንቾ ቀበሌ የፈታውራሪ ወልደ መስቀልን መሬት ተከራይተው የነበሩትንና ጎሳም ፈታውራሪው ውሉን ሲያፈርስባቸው ሆሣዕና ከተማ መምጣት ግድ ሲሆንባቸው ለሚስቶናውያኑ ማረፊያ የሰጣቸው ሰው ይህ

ነጋዴ ነው። አቶ ሽጉጤንም ከሚስቶናውያኑ ጋር እንዲተዋወቁና እነርሱም ዘንድ ሥራ እንዲያገኙ የረዳቸው ይህ ሕንጻዊ ነጋዴ ነበር።

የአቶ ሽጉጤ ትህትና፣ ቅልጥፍናና እምነት ሚስቶናውያኑን አስደሰታቸው። ከሰኔ ወር 1921 ዓ.ም. በኋላ ከሆሣዕና ለቀው ላምቡዳ ሠፈሩ። በዚያም ዓይነተኛውን እንቅስቃሴአቸውን ማካሄድ ጀመሩ። ሥራው በሰፋ መጠን የአቶ ሽጉጤ አስፈላጊነት እየጎላ መጣ። የጣቢያው ኃላፊ እንደሚሉት የአገሬው ሰዎች በሚስቶናውያኑ ላይ ያላቸው አመለካከት የተለወጠው በእነ አቶ ሽጉጤ ብርታት ነው።²⁵

የሕዝቡ አመለካከት መለወጡን በመረዳት ከመስከረም ወር 1922 ዓ.ም. አንስቶ መደበኛ የወንጌል ስርጭት ትምህርት ተጀመረ። አቶ ሽጉጤ ህዳር 18 ቀን 1923 ዓ.ም. ክርስቶስን እንደ ግል አዳኛቸው አድርገው ተቀበሉ። በ1929 ዓ.ም. ደግሞ አቶና ተጠመቁ።

አቶ ሽጉጤና የጣሊያን ባንዳዎች

ሚስቶናውያን በኢጣሊያ ወረራ ምክንያት ከየአውራጃው ተሰባስበው አዲስ አበባ ከደረሱ በኋላ ነሐሴ 23 ቀን 1929 ዓ.ም. አቶ ሽጉጤንና አቶ ሰብሮን ለከምባታና ሃዲያ ቤተ ክርስቲያን መሪ ሽማግሌዎች እንዲሆኑ ሰየሟቸው። ሁለቱ ወጣቶች በትውልድ አውራጃቸው እየተዘዋወሩ ወንጌልን በሙላት መስበክ ጀመሩ። አንድ ወር በማይሞላ ጊዜም ለዕድሜ ልክ የወንጌል ሥራ አጣማጃቸው ለአቶ አባጎሌ ኑነሞ የጥምቀት ሥነ ሥርዓት ፈጸሙላቸው። የእነዚህ ሦስት ቀደምት የወንጌል አገልጋዮች ታሪክ በከምባታና ሃዲያ ቤተ ክርስቲያን የወንጌል ስርጭት ታሪክ ውስጥ እንደ ኮከብ ሲያበራ ይኖራል።

ወደ አቶ ሽጉጤ ታሪክ ስንመለስ ሚስቶናውያኑን እንደ "አስኮበለሉ" እና እሳቸውም ወንጌል እንደሚሰብኩ ለአካባቢው የጣሊያን ሹሞች በባንዶቻቸው በኩል ስለተነገራቸው እግር በእግር ተከታተሉአቸው። ለልጃቸው ለአቶ ኢዮብ ሽጉጤ እንዳሟወቷቸው ከቅርብ ጓደኞቻቸውም መካከል በባንዳነት የተቀጠሩ ሰዎች ስለነበሩ መውጫ መግቢያቸውን እየጠቆሙ አላስቀምጥ አሏቸው። በ1932 ዓ.ም. መጨረሻ ላይ የእስልምና ሃይማኖት ተከታይ በሆነው ታላቅ ወንድማቸው ቤት እንደተሸሸጉ የጣሊያን

ወታደሮች ድንገት ደረሱባቸው። ሊያመልጡ በማይችሉበት ሁኔታ እንደተከበቡ ሲረዱም እስላም ወንድማቸው ወዳሉበት ስፍራ ሄደው በእጃቸው የሚገኘውን የከበረ ጥሪታቸውን አደራ ሲሰጡት እንዲህ አሉት

" አንተ እስላም ብትሆንም መቼም የእናቴ ልጅ ነህ። እኔ አሁን ከጣሊያኖች የማመልጥበት ዕድሌ ተሟጧል። መስቃየቴም ሆነ መገደሌ ሳይቆረቁርህ አይቀርም። እውነት የእኔ ነገር ግድ የሚልህ ከሆነ ኑዛዜየን ተቀበለኝ! በኑዛዜዬ መሠረት የምነግርህን እንደምትፈጽምልኝ በእናታችን ስም ቃል ግባልኝ።

ወንድማቸው በአደራ የሚያስቀምጡት " ዋና ንብረት " ምን እንደሆነ ለመገመት ተቸግረው እያመነቱ ሳለ አቶ ሽጉጤ ጊዜ ሳያጠፉ ፈጠን ብለው፤

"በል እንግዲህ የእናቴ ልጅ ይህን መጽሐፍ ተረክበኝ፤ ይህ መጽሐፍ ቅዱስ በከምባታና ሃዲያ አውራጃ አምሳያ የሌለው መጽሐፍ ነው። እኔ እስከማውቀው ድረስ በአውራጃችን ውስጥ ያለው አንድ መጽሐፍ ቅዱስ ብቻ ነው ያለው እሱም በኔ እጅ ውስጥ ያለው ነው፤ ለእኔ ውድ ንብረት ማለት ይህ መጽሐፍ ቅዱስ ነው። ... ምናልባት እኔ ከሞትኩ "ለየሱስ መና " (ለኢየሱስ ሰዎች) መሪዎች ስጥልኝ፤ በማለት በጠበቀ የአደራ ቃል በእጃቸው ላይ አስቀመጡለት። ብዙም ሳይቆይ የጣሊያን ወታደሮች ወደ ሆሣዕና ወስደው አሰሩአቸው። በ1933 ዓ.ም. የወራሪው የጣሊያን ኃይል እስከ ሚባረር ድረስም በወገኒ ቤት ቆዩ። ከእሥራት ከተፈቱ በኋላ በአደራ ያስቀመጡትን መጽሐፍ ቅዱስ ተረክበው በአዲስ ኃይል አገልግሎታቸውን ቀጠሉ።

ፈተናና ድል

አቶ ሽጉጤ ከጣሊያን ወረራ ጋር በተያያዘ ሁኔታ ብዙ ፈተና ተፈራርቶባቸዋል። አስቀድሞ ቤታቸው ተቃጠለ፣ ከብተቻቸው ተዘረፉ፤ ቀጥሎም የመጀመሪያ ባለቤታቸውና ልጆቻቸው፣ የቅርብ ዘመዶቻቸውና ቤተሰቦቻቸው በበሽታ አልቀው ብቻቸውን ቀሩ። ይሄ ሁሉ የመከራ ዶፍ በሕይወታቸው ውስጥ ቢያልፍም የወንጌል አገልግሎታቸውን ግን አላቋረጡም ነበር።

በዚህ ሁኔታ ውስጥ እያሉ አንድ ዕለት በአንድ የቀብር ሥነ ሥርዓት ላይ ለተሰበሰበው ሕዝብ ወንጌል ለመስበክ መጽሐፍ ቅዱሳቸውን ይዘው ብድግ አሉ። ትንሽ ከተናገሩ በኋላ አብረው የሚባል ሰው

ሽጉጤ ! ዝምብል ! ከውቃቢያችን አታጣጥን! ከዛሬችን ከአምላካችን አታጣጥን! ሚስትህ፣ ልጆችህ ዘመዶችህ ሲያልቁ፣ ከብቶችህ ሲዘረፉ፣ ቤትህ ሲቃጠል ያንተ አምላክ መቼ አዳነህ!?...

አንተም እንደ እኛ ባለ ትዳር፣ የልጆች አባትና ባለሐብት ነበርክ፣ የፈረንጅ ሃይማኖት ለመከተል ብለህ የአባቶችህን ውቃቢ ካድክ ... በውጤቱም ይኼው አንጉል ሆነክ!... ሁሉን አጥተህ ባዶ እጅህን ይህን ቆዳ ብቻ ተሸክመህ ቀረህ (ቆዳ ማለቱ መጽሐፍ ቅዱስን ነው)።²⁶

የአብራ ንግግር ደጋፊ አገኘና በቃ! በቃ! እያሉ ብዙ ሰዎች ተንጫፎባቸው። አብራ ይህንን ተናግሮ አንድ ሳምንት ባልሞላ ጊዜ ውስጥ በድንገት ታሞ ሞተ። ከአቶ ሽጉጤ አምላክ ጋር የገጠመው ክርክር በስፋት ተወራ።

በዚያው ሰዎን በአንድ ልቅሶ ቤት ውስጥ ሄደው እንደልማዳቸው ሊሰብኩ መጽሐፍ ቅዱሳቸውን ከፈቱ። በዚያን ወቅት ግን ተቃዋሚ ሳይሆን ደጋፊ በዛ። የኢዮብን ታሪክ አስተምረው የውስጥ ሕይወታቸውን ሰላምና መታመን ለሕዝቡ መሰከሩ። ቁጥራቸው ጥቂት የማይባል ሰዎችም በክርስቶስ አመኑ።

የምርኮ መመለስ

ወይዘሮ ዳንኩላ ኑነሞ ይባላሉ። በከምባታና ሃዲያ አውራጃ የወንጌል ሥራ ታሪክ ውስጥ ክርስቶስን ተረድተውና ገብቷቸው ካመኑት መካከል ከሴቶች የመጀመሪያዋ ናቸው። ክርስቶስን እንደግል አዳኛቸው አድርገው የተቀበሉት ከ5ኛ ታላቅ ወንድማቸው ከአባጎሌ ኑነሞ ጥቂት ዓመታት ቀድመው ነው።

ክርስቲያን መሆናቸው ያበሳጫቸው ወላጆቻቸው " ሃይማኖቷን ያስተዋት ይሆናል " በማለት አስገድደው ለእስላም ዳሯቸው። ይህንን

የሰሙትና በዚያን ጊዜ በላምቡዳ ሚስቶን ጣቢያ ውስጥ አገልጋይ የነበሩት ሚ/ር ከውዜር በሃዲይኛ ቋንቋ የተተረጎመውን የማቴዎስ ወንጌል በድብቅ እየላኩላቸው በመንፈሳዊ ሕይወታቸው ያበረታቱአቸው ነበር። ወቅቱ የወንጌል አማኝ ብርቅ የነበረበት ጊዜ ስለ ነበር ለእስላም መዳሬ ያሳዘናቸው ሚ/ር ዳፍ ስለ እኔ እንዲጸልዩ ወደ ክርስቲያኖች ሁሉ ደብዳቤ መጻፋቸውን በሰው በኩል ልከውብኝ ነበር" ይላሉ እማማ ዳንኩላ።²⁷

ወይዘሮ ዳንኩላ ኑነሞ (1986)

ፎቶ ው.ዓ

ሚስቶናውያን ሊወጡ ትንሽ ወራት እንደቀራቸውም የመጀመሪያ ባላቸው ባልታወቀ በሽታ ታመው በድንገት ሞቱ። ከእስላም ባላቸው ሞት በኋላም ወደ ዘመዶቻቸው ቤት ተመልሰው እግዚአብሔርን እያመለከቱ መኖር ጀመሩ። ከጥቂት ዓመታት በኋላ ከአቶ ሽጉጤ ጋር ትዳር መሠረቱ።

የአቶ ሽጉጤ ምርኮ የመመለሱ ምዕራፍ ያኔ ተጀመረ። ከብዙ መከራ በኋላ የተገኘውን የመጀመሪያ ልጃቸውን "ኢዮብ" ብለው ሰየሙት። ከዚያ ወዲህ ቤቱም ንብረቱም ሞገሱም ዝናውም ተጨመረላቸው። አቶ ሽጉጤ ከወይዘሮ ዳንኩላ ጋር ትዳር ከመሠረቱም በኋላ አብዛኛውን ጊዜአቸውን የሚያሳልፉት በወንጌል ሥራ ላይ ነበር። ለከምባታና ሃዲያ አውራጃ የመጀመሪያይቱ የቃለ ሕይወት ቤተ ክርስቲያን የተተከለችው በሳቸው የመኖሪያ ቀበሌ በዱባንች ስለነበር ለሐዘንም፣ ለደስታም፣ ለምልጃ ቢሆን ለምስጋና ክርስቲያኖች የሚሰበሰቡት በእሳቸው ቤት ነበር። ባለቤታቸው ወይዘሮ ዳንኩላ እንደሚሉት፡- "... በወንጌል ምክንያት በአገር ባላባቶች፣ በመንግሥት ሹሞች ሲታሰሩ ሲፈቱ የኖሩ ሰው በመሆናቸው ምድራዊ ኑሮአቸው ዋስትና አልነበረውም። ... ወደ ሹሞች ተጠርተው በሄዱ ቁጥር ልጆቻቸውን ለመው ቤተሰቦቻቸውን ተሰናብተው ከተመለሱም መልካም ... ባይሆንም በርቱ" ብለው ነበር የሚሄዱት።

ከጣሊያን ወረራ በኋላ ወደ ኢትዮጵያ የገቡት ሚስቶናውያን ወደ ከምባታና ሃዲያ የደረሱት ሐምሌ 6 ቀን 1938 ዓ.ም. መሆኑ ቀደም ሲል ተገልጿል። በዚህ ወቅት የከምባታና ሃዲያ አጥቢያ ቤተ ክርስቲያናት ብዛት ከአንድ መቶ በላይ ደርሷል። የተጠማቂ አማኞችም ቁጥር ከአስር ሺህ በላይ ሆኖ ነበር። ነገር ግን ቤተ ክርስቲያኒቱ መጽሐፍ ቅዱስን በሚገባ ያጠና መጋቢ ወይም አስተማሪ ስላልነበራት የሕዝቡን መንፈሳዊ ጥማት ለማርካት አቅም አጥታ ነበር። ይህንን የተገነዘቡትና የሚስቶናውያኑን ዳግም መምጣት የሰሙት አቶ ሽጉጤ ዱባንች ላይ በገዛ መሬታቸው እንዲሰፍሩ ጋበዙአቸው። መሬት በኮንትራት ለመያዝ የሚንከራተቱበትን ጊዜ ወንጌል እንዲያስተምሩበት ነበር ይህን ማድረጋቸው። በሌላ በኩል በቂ መተዳደሪያ ወይም ሰፊ የመሬት ይዞታ ሳይኖራቸው ከነበረቻቸው ትንሽ ይዞታ ላይ ቆርሰው መስጠታቸው ሁለንተናቸውን ለእግዚአብሔር ሥራ ምን ያህል እንዳስረከቡ የሚያስረዳ ነበር።

አቶ ኢዮብ ሽጉጤ የአባታቸውን የሕይወት ታሪክ አስመልክቶ ባዘጋጁትና ባልታተመ ጽሑፍ ውስጥ እንደገለጹት፤

ሚስቶናውያን ሁለት ዓመት ያህል ዱባንች የቆዩበትን ግብርም ሆነ የመሬት ኪራይ አቶ ሽጉጤ አልቀበልም በማለት እንቢ ይሉ እንደነበር በደንብ አስታውሳለሁ። ታዲያ ይህን ሲያደርጉ ለቤተሰባቸው አስፈላጊ ነገር ሁሉ ስለተሟላላቸው ባይሆንም

ከጉድለታቸውም ቢሆን የማገልገል ኃላፊነታቸውን እንደመወጣት አድርገው ይመለከቱ ስለነበረና ወንጌል ነክ ለሆነ ጉዳይ በጣም የተሰጡ ናቸው ለማለት እደፍራለሁ ብለዋል።

እኒህ የእግዚአብሔር ሰው በ1981 ዓ.ም. ወደ እግዚአብሔር እቅፍ እስኪሰበሰቡ ድረስ በዘመነ ኃይለ ሥላሴና በኋላም በኮምኒስቶች የሰደት ዘመን ከሌሎች የአገልግሎት አጋሮቻቸው ጋር ሆነው ያሳለፉትን ውጣ ውረድ በሁለተኛው ቅጽ በዝርዝር የምንመለከተው ይሆናል።

34. አባ ጎሌ ኑነሞ (1893 -)

እናት አባታቸው ያወጡላቸው ስም ሶፌቦ ይባላል። እንደ ዛሬ እርጅናው ሳይጫጫናቸው በተደጋጋሚ በሰጧቸው ምስክርነቶች ራሳቸው እንዳረጋገጡት የተወለዱት በ1893 ዓ.ም. ነው። የተወለዱበት ወረዳ ባደዋች ይሰኛል። ከወጣትነት ዕድሜአቸው አንስቶ የኖሩትና ትዳርም የመሠረቱት ግን ከሆሣዕና 15 ኪሎ ሜትር ያህል ርቃ በምትገኘው በዱባንች ቀበሌ ነው።

ሶፌቦ ኑነሞ ከትውልድ ወረዳቸው ይልቅ በትዳር ምክንያት በተዘመዷቸው ወገኖቻቸው መካከል መፈራራትን መከበርን አግኝተዋል። በጎበዛዝቱ ፊት ቢሆን ወይም በአረጋውያኑ ዘንድ በተለያዩ ሁኔታዎች ስማቸው የሚነሳው በአንቱታ ነው። አይነግቡና ግዙፍ የሆነው ተክለ ሰውነታቸው፣ ኃይለኝነታቸውና እልከኝነታቸው በአካባቢው ሕዝብ ዘንድ "አባጎሌ" ተብለው እንዲጠሩ አድርጓቸዋል። አባጎሌ የፈረሰ ወይም የሌላ ብርቅ ጥሪት ስም ሳይሆን በአካባቢው ቀበሌኛ ቋንቋ "ሰብስብ (ሰብስቤ) እንደማለት መሆኑን ራሳቸው ይናገራሉ።²⁸ የፈረሳቸው ስም "ቲሪፍ" ይሰኛል፤ ትርጉሙ "የልብ አድርሰ" ማለት ነው።

አባጎሌ ኑነሞ ስለአለፈው ዘመን ማውራት የሚወዱ ሰው አይደሉም። "እዚያ ወጥተን፣ እዚህ ወርደን፣ ተአምራት አድርገን፣ እንዲህና እንዲያ ተጋድለን" የሚሉ ሰዎችን በልባቸው ይንቃሉ። ማውራት ካለባቸው እሳቸው ስላደረጉት ሳይሆን እግዚአብሔር ስላደረገላቸው ነገር መናገርን ይመርጣሉ።

የአቶ ሽጉጤ ባለቤት የሆኑት ወይዘሮ ዳንኩላ ኑነሞ የአባጎሌ 5ኛ ታናሽ እህታቸው ናቸው። አባጎሌ ክርስትናን ከመቀበላቸው በፊት ስለነበራቸው ሕይወት ለዚህ ታሪክ ዘጋቢ ተርከውለታል፤

"... የቤተሰባችን ውቃቢ አምላክ (ዛር) የሰፈረው በአባጎሌ ላይ ስለነበር፤ መንፈሱ ሲገዝፍባቸው እናትና አባታቸው እንኳን እየሰገዱ ይለማመኗቸው፣ ስለእለትም ይሰጡአቸው ነበር።

ዛሩ ሲነሳባቸው ብዙ ትምባሆ ይጠጣሉ፤ ይንቀጠቀጣሉ፤ ያጓራሉ። አንዳንድ ጊዜ ዛሩ በአካባቢው የሌለ ነገር ካላመጣችሁ ልጆቻችሁን እገድላለሁ፤ ከብቶቻችሁን እፈጃለሁ፤ ይል ነበር። የሚቀርብለት ግብር ብዙ ነው። የበግና የፍየል ግልገል ሁሉ የዛሩ ነው። በማንኛውም ሰው ቤት የመጀመሪያ የግብርና ምርት (በኩር) ሁሉ የዛሩ ነው። እህል፤ ወተት፤ ቅቤ ቢሆን ለዛሩ መስዋእት ከመቅረቡ በፊት ማንም አይቀምሰውም ነበር። ቢያወሩት አያልቅም!"

አባጎሌ ከዚህም የከፋ አመል ነበራቸው። በ1987ዓ.ም. ለታተመው የቃለ ሕይወት መጽሔት ቁጥር 9 ዝግጅት ለዘጋቢው እንደሚከተለው ነግረውታል። "እንደ ቀናኝ ያህል ሰው በሃያ፣ በሠላሳ በአርባ ብር እገዛለሁ፤ ሴት በተለይም ልጃገረድ ከሆነች ሰባ ወይም ሰማኒያ ብር ታወጣለች። የቻልኩትን ያህል ገዝቼ ውድ ወደሆነበት አገር በተለይም ጂማ ወስጄ እሸጣቸዋለሁ። እስተ መቶ ሃያ ብር ድረስ ያወጡልኝ ነበር። ዋና መተዳደሪያዬ ደስ የሚለኝም ሥራ ይኼ ነበር። "

ሰውዬው ጂማ አሻግረው የሚሸጡት ለትርፍ ማስገኛየገዙትን ባሪያ ብቻ አልነበረም። አሳቻ ቦታ ያገኙትን ሁሉ አፍነው ይሸጣሉ። አለያም ደብድበው ዘርፈው ይሄዳሉ። ጉልበታቸው እንደ ቁመናቸው ከመጠን እልፍ የሚል ስለሆነ በመንገድ ሲሄድ ያዩትንና የጎመገፍለትን በሬ፣ ሙከት፣ ፈረስ ነድተው ይሄዳሉ። እረኞች ደፍረው ከጠየቋቸው "ለአባትህ ንገረው! አባጎሌ ወሰደ በለው "በማለት ይመልሱ ነበር።

እምነት

ቀደም ባሉት ምዕራፎች እንደተገለጸው ከማይጨው ጦርነት በኋላ በከምባታና ሃዲያ የተነሣው ውል የሌለው የእርስ በእርስ ጦርነት እነ አባጎሌ ሠፈር ደረሰ። አባጎሌም ከሚመስሏቸው ጋር ሆነው ሲመቻቸው እየተዋጉ ሲዘርፉ፣ ሳይመቻቸው ሲከላከሉ በነበረበት ወቅት ከደቡብ በኩል የመጣው ጦር አይሉ ሚስታቸውንና ልጆቻቸውን ማርኮ ወደ ወላይታ ወሰደባቸው። ለማስለቀቅም ወደ ሥፍራው ሄዱ። ምርኮኞቹን ለማስለቀቅ ደጅ ሲጠኑ እየዋሉ አዳራቸውን ግን በአቶና የሚሰዩን ግቢ ውስጥ አደረጉ። ያን ጊዜ ሚስቶናውያን ከወላይታ ገና አልተባረሩም ነበር። በዚያ አጋጣሚ አቶ ዳርጌ የሚባሉ የሚሰዩኑ ዘበኛ ስለ ወንጌል እውነት ደጋግመው መስከሩላቸው።

ሕግና ሥርዓት የተፋለሰበት ዘመን ስለነበር ምርኮኞችን በአቤቱታና በልመና ለማስለቀቅ እንደማይችሉ ታወቀ። ነገር ግን ቤዛ እንዲከፍሉ ተጠየቁ። የተጠየቁትን ቤዛ ከፍለው ምርኮኞችን ለመረከብ በሚጠባበቁበት ሰሞን ሌሊት ራእይ አዩ።

ተለማምጄ በማላውቀው ሁኔታ በሰላም እንቅልፍ የተወሰድኩ ይመስለኛል። እንደ ራእይም ይታየኝ ነበር ልዩ የቀለም ጎብር ያለው ጃንጥላ ከሰማይ ወርዶ እንደ ድንኳን ሲዘረጋብኝ፤ የማላውቀውም ሰው ካባ ሲሸልመኝ አየሁ። ወደ አእምሮዬ ስመለስ ፈጽሞ ሌላ ልብ ሌላ መንፈስ ውስጤን ሞልቶት ነቃሁ። ቀድሞ እነ አቶ ሽጉጤ እኔን ለማሳመን ብዙ ደክመው ያልሆነላቸውን እነሱ ባልጠበቁት ሁኔታና ቦታ ወንጌልን ተቀበልኩ። በማግሥቱ ሚስቴንም ወንጌልንም ከወላይታ ይገሮ ሃዲያ ተመለስኩ፤²⁹

ይላሉ አባጎሌ የመለወጣቸውን ቀን ሲያስታውሱ።

በመስከረም ወር 1929 ዓ.ም. ክርስቶስን እንደ ግል አዳኛቸው አርገው የተቀበሉት አባጎሌ የወንጌል አገልግሎት የጀመሩት ወዲያው ነበር። "ለኔም አይገባኝም፤ በሐዋርያት ሥራ ምዕራፍ 4 እንደተጠቀሰው ሰው ተፈውሶም ወዲያው ከነጲጥሮስና የሐንስ ጋር ቆሞ እንደታየው ድውይ እኔም የነፍሴን ሕመም ከፈወሰኝ ጌታ ጎን ወዲያው መቆሜ ትዝ ይለኛል" ይላሉ፤ ስለ አገልግሎታቸው ጅማሪ ሲናገሩ።

አገልግሎት

እኒህ ሰው ባመኑ ሰሞን በከምባታና ሃዲያ አውራጃ የነበሩት የተጠመቁ ክርስቲያኖች ቁጥር ከአስር አይበልጥም ነበር። ነገር ግን ሚስዮናውያኑ ተጠቃለው አዲስ አበባ ከገቡ በተለይም ከ1929 አጋማሽ በኋላ በከምባታና ሃዲያ ዙሪያ ታላቅ መንፈሳዊ መነቃቃት ተጀመረ። ዝናውም አዲስ አበባ ተሰማ። በዚያን ወቅት ሁለቱ ቀዳሚ አማኞች (አቶ ሽጉጤና አቶ ሰብሮ) አዲስ አበባ በሚስዮናውያኑ ቤት ይኖሩ ስለነበር በሰሙት የምሥራች ልባቸው ስለተቀጣጠለ ወደ ትውልድ አውራጃቸው ለመመለስ ወሰኑ። ሚስዮናዊው ሚ/ር ዳፍ ደግሞ "ከተመለሳችሁ አይቀር ከዛሬ ጀምሮ የከምባታና ሃዲያ ቤተ ክርስቲያን የአገልግሎት ቀንበር

በእናንተ ላይ ይሁን" በማለት ከባልደረቦቻቸው ጋር እጅ ጭነው ጸልዮው በነሐሴ ወር 1929 ዓ.ም. አሰናበቷቸው። የሰሙት የምሥራች እውነት ነበር። አባጎሌ በትውልድ ወረዳቸው በባደዋችና በሻሽጎ እንዲሁም በዱራሜ፣ በሚሽግዳ፣ በላምቡዳ በሶሮ እየተዘዋወሩ የምሥራቹን ቃል አውጀው ብዙ ሰዎች አምነው ነበር። እነ አቶ ሽጉጤ ደግሞ በነበራቸው የተሻለ መነፈሳዊ ግንዛቤ መሠረት የአመኑትን አስተምረው አጠመቁ። በዚያን ወቅት በአገሬው ሰዎች እጅ ለመጀመሪያ ጊዜ የተጠመቁት አባጎሌን ጨምሮ ሃያ ያህል አማኞች ነበሩ። ከእርሳቸው ጋር አቶ አበበ ቡጄሮና አቶ ኃይለማርያም፣ አብረው ተጠመቁ። አቶ ሽጉጤና አቶ ሰብሮ ሰባት ሳምንት በዚህ ሁኔታ ሲያገለግሉ ከቆዩ በኋላ ለዱባንቾ አጥቢያ ቤተ ክርስቲያን በሽማግሌነት ያገለግሉ ዘንድ አባጎሌ ኑነሞንና አቶ ኃይለማርያምን ሾመው ወደ አዲስ አበባ ተመልሰው ያዩትን የሰሙትን ለሚስቶናውያኑ መሰከሩ። በኋላም ሚስቶናውያኑ ከአገር ሲወጡ አገልግሎታቸውን ለመቀጠል ወደ ዱባንቾ መጡ። ከዚያን ወቅት ጀምሮ ለተከታታዩ አምሳ አመታት ያህል በከምባታና ሃዲያ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ የአባጎሌ፣ የአቶ ሽጉጤና የአቶ ሰብሮ ስም ተለያይቶ አይጠራም።

አቶ ሰብሮ ወሰሮ

ቤተ ክርስቲያኒቱ ባሳለፈችው ሰፊ የወንጌል ሥራ፣ አስከፊ ስደት፣ የአስተዳደርና የማኅበራዊ ሥራ አደረጃጀት ሂደት ሁሉ የእኚህ ሦስት ሰዎች አስፈላጊነት የጎላ ነበር። ከዚህም በመነሣት አንድ የባህር ማዶ ጸሐፊ "The Big Three " ሦስቱ አንጋፎች የሚል ስያሜ ሰጥቷቸዋል።³⁰

ከሦስቱ አገልጋዮች በዕድሜ ታናሽ የሆኑት በፈረስ ስማቸው አባ ዶጊሶ በመባል የታወቁት አቶ ሰብሮ ወሰሮ ናቸው። ሚስቶናውያን ከዱባንቾ ወደ ላምቡዳ ተዘዋወረው ጣቢያ ለመመሥረት የተከራዩት መሬት የአጎታቸው ስለነበር ስለሚስቶናውያን የሚወራውን ክፉም ሆነ ደግነገር በቅርብ ለመከታተል አስችሏቸው ነበር። ሚስቶናውያኑን በይበልጥ እንዲቀርቡ

ገፋፏቸው ግን አቶ ሽጉጤ ናቸው። ከሚሰየናውያኑ ጋር ቀድመው ሥራ ምረው ስለነበር። በወንጌል ለማመን አስቀድመው የወሰኑት አቶ ሰብሮ ማናቸውን ሚ/ር ዳፍ ቢያረጋግጡም። አቶ ሰብሮ ግን "ከኔ ቀድሞ ያመነው አቶ ሽጉጤ ነው" ይላሉ። እንደ ሚ/ር ዳፍ አገላለጽ ከሆነ ሁለቱ ሰዎች ክርስቲያን ለመሆን የወሰኑት በሁለት ቀን ልዩነት ነው። ከዚያ በኋላ አቶ ሽጉጤ በመስከረም ወር 1929 በኦቶና ሲጠመቁ፤ አቶ ሰብሮ ዘግይተው ሉዲስ አበባ እንደተጠመቁ ባለፉት ምዕራፎች በዝርዝር ተገልጿል፡

ወደ አባሳሌ የአገልግሎት ታሪክ በተለይ ስንመለስ በጣሊያን ወረራ ወቅት ከአቶ ሽጉጤና ከአቶ ሰብሮ ሌላ ከአቶ ረጣቦ፤ ከአባ ኤዳሞ እና ከአቶ አበበ ቡሼራ ጋር ተቀራርበው ይሠሩ ነበር። የጣሊያን ሹማምንት የደቡብ ይዞታቸውን ለማጠናከር በውል ከተንቀሳቀሱ በኋላ በባንዳነት የገቡላቸው የአገሬው ባላባቶች አዲሱቱን ቤተ ክርስቲያንና አገልጋዮችዋን ከፋኛ አሳደዱአቸው። አባሳሌ ባሪያ ሲፈነግሉ፤ ሰዎችን ሲዘርፉ ሲደበድቡ፤ ሲገድሉ፤ ፈርተው ዝም ያሉአቸው ባላባቶች ሁሉ በወንጌል ምክንያት ግን ሊሰቅሏቸው ፈለጉ። ከአዳኞቻቸው ወጥመድ እንዴት እንዳመለጡ ራሳቸው በአንደበታቸው የተረኩት እንደሚከተለው ነው፤

ወቅቱ በ1932 ዓ.ም. መጨረሻ ላይ ነበር። ወንጌልን ለመመስከር ከቤቴ ከወጣሁ ከብዙ ቀናት በኋላ በሆሃዕና በኩል አድርጌ ስመለስ ሁለት ልጄገረዶች ከተማ ውለው ወደ ገጠር ሲሄዱ በመንገድ ላይ አገኘኋቸው። ወኅኒ ቤት ለታሠሩ ዘመዶቻቸው ስንቅ አድርሰው ሲመለሱ ነበር ያገኘኋቸው። ከተማው እንዴት እንደ ከረመ ስጠይቃቸው የኔኑ ጉድ ነገሩኝ። ጣሊያኖች አባሳሌ ሃይማኖት እየሰበከ አገር አበላሽቷል" ብለው ሊገድሉኝ በከተማው መሐል የምሰቀልበት እንጨት እንደሠሩ፤ ፈታውራሪ መርገና የሚባሉ የጣሊያን ሹም እኔን ይዘው የሚያመጡ ወታደሮች ወደ ቤቴ እንደላኩ በዝርዝር አስረዱኝ። በመንገዴ ላይ እኒህን መልእክተኞች ያዘጋጀውን እግዚአብሔርን እያመሰገንኩ ከዋናው ጎዳና ዘወር ብዬ ቀኑ እስኪመሽ ድረስ ጠበቅሁ።

አመሻሹ ላይ ወደ ከተማ ገብቼ ቀኛዝማች ዓለሙ የሚባሉ ዘመዴን አግኝቼ ነገሩ እውነት መሆኑን አረጋግጥኩ። ወታደሮች ቤቴ ድረስ ሄደው እኔን ባለማግኘታቸው ተበሳጭተው ቤተሰቦቼን አጉላልተው ንብረቴን አመሳቅለው እንደመጡም ሰማሁ። ቀን እስኪያልፍ ድረስ

ብዬ ወደ ሻሸጎ ሄጄ ተቀመጥሁ። ለኔ መስቀያ በተዘጋጀው እንጩት ላይ የረባ ወንጀል ያልሠራ አንድ ደካማ ሰው ሰቀሉበት። ከዚያ በኋላ እስከ ነጻነት መመለስ ድረስ የጣሊያኖች ይዞታ በላላበት አገር እየተዘዋወርኩ ሳገለገል ኖርኩ። እግዚአብሔር ይህን ከጂያህል ሞት አዳነኝ።³¹

እውነትም በ1930-32 ዓ.ም. ባለው ጊዜ ውስጥ በከምባታና ሃዲያ ውስጥ የተተከሉት አስር አጥቢያ ቤተ ክርስቲያናት ስርጭት በጣም የተራራቀው አባጎሌና ሌሎችም አገልጋዮች ከጣሊያኖች እይታ ለመሸሽ በሩቅ ወረዳዎችና የገጠር ቀበሌዎች በየተሰደዱበት ሁሉ ወንጌልን በመስበካቸው ይመስላል።

ጣሊያኖች ተሸንፈው ከወጡ በኋላ በነበረው ጥቂት የእፎይታ ዓመታት የተተከሉት አጥቢያ ቤተ ክርስቲያናት ብዛት ገዢዎቹንና ካህናቱን በጣም ያስደነገጠ ነበር። በ1934 ዓ.ም. አንድ መቶ አጥቢያ ቤተ ክርስቲያናት እንደነበሩ የተለያዩ ጸሐፊዎች ዘግበዋል።

ይህንን የወንጌል መስፋፋትና የምዕመናንን መበራከት ለመግታት ሲባልም በ1938 ዓ.ም. "የከምባታና ሃዲያ ተወላጅ የሆነ ሁሉ ኦርቶዶክሳዊ ጥምቀት እንዲፈጽም ታዘዘ። ስደቱ መልኩን ለውጦ መጣ። ምእመናን ተደበደቡ፣ ታሠሩ፣ ከእርሻቸው ተፈናቀሉ። በዚያን ወቅት የከምባታና ሃዲያ አውራጃ በአርሲ ጠቅላይ ግዛት ስር ስለነበረች የቤተ ክርስቲያኒቱ መሪዎች በአሰላ ወገኒ ቤት ታሰሩ። ጥቂቶቹም በአስር ላይ ሳሉ ሞቱ። ከፊሎቹም እስከ አስር ዓመት የተፈረደባቸው ነበሩ። (ዝርዝር ታሪኩ በቅጽ ሁለት ይቀርባል)

የቀሩት መሪዎች ተሰብስበው ተማከሩ። " ምንም ቢሆን ኢትዮጵያውያን ነን፤ ለመንግሥት አቤት እንበል " ተባባሉ። ለአቤቱታ ወደ ጠቅላይ ግዛት የመሄዱ እጣ አባ ጎሌ ላይ ወደቀ። በከባድ ህመም ተይዘው የአልጋ ቁራኛ የነበሩትን ባለቤታቸውን ወይዘሮ ታፈሱን ለአማኞች አደራ ሰጥተው ወደ አሰላ ጉዞ ጀመሩ። ያኔ የመኪና መንገድ ስለሌለ ጉዞው በእግር ነበር። ለደጃዝማች አሥራተ ካሳ አቤቱታ አቅርበው ለታሠሩት የማስፈቻ ትዕዛዝ ይዘው ወደ ቤታቸው ሲመለሱ ሁሉም ነገር እንዳልነበረ ሆኖ ጠበቃቸው። ባለቤታቸው ሞተው ከተቀበሩ ዘጠኝ ቀን አልፎ ነበር።

አባጎሌ እንዲህ ያሉ አጋጣሚዎችን ሲተርኩ እንደ ዘበት ነው። እስርንም፣ መፈታትንም፣ ሞትንም... ወ. ዘ.ተ ሲያወሩ የተለየ የማጋነን ገጽታ ወይም ድምፀት አይታይባቸውም። ለወንጌል ሥራ ወይም ለተዘማጅ ጉዳይ አሜሪካና ናይጄሪያ የሄዱበትንም ሆነ ከሆሣዕና ወላይታና ጨንቻ ያደረጉትን ጉዞ በእኩል ዓይን ነው የሚያዩት። አዘውትረው ሲሰደዱ ለኖሩት የከምባታና ሃዲያ አማኞች አቤቱታ ለማቅረብ አሰላ የተመላለሱት በጣም ብዙ ጊዜ ነበር "አንድ ቀን ዛፍ ስር ድንጋይ ተንተርሼ ተኛሁ፤ ሦስት ቀን መቃብር ቤት አደርኩ፤ አንድ ጊዜ ግን ጥርት ባለው ሜዳ ላይ መሸብኝና "ጌታ ሆይ ጠብቀኝ ብዬ ተኛሁ!!" እያሉ ሲተርኩ በተረጋጋ ስሜት ነው።

አባጎሌ ወንጌልን ከመስበክ ጎን በየደረሱበት ቤተ ክርስቲያንን መትከል፣ የቤተ ክርስቲያንንም አቅም ለማጎልበት ጥሪት ማሰናዳት ይወዳሉ። ቤተ ክርስቲያን በሰው ቤትና በንዳ እንዳትወሰንም ሕጋዊ አቋም እንዲኖራት ይጥራሉ።

በዚህ ጉዳይ ላይ በተለይ ማተኮር የጀመሩት አሜሪካንን በጎበኙበት ጊዜ እግረ መንገዳቸውን የናይጄሪያን ቤተ ክርስቲያን ልምድ በመቅሰማቸው ነው። ለብዙ ዓመታት የከምባታና ሃዲያ ቤተ ክርስቲያን ማእከል በመሆን ያገለገለውን የቦቢቶ ጣቢያ ከሃያ ሺህ ብር በላይ አሰባስበው የገዙት ከዚያ ወዲህ ነው። የቦቢቶን ታላቅ አዳራሽ በሰላላ ስምንት ሺህ ብር ወጪ ለማሠራት የማስተባበሩን ኃላፊነት የወሰዱት የቀሰሙት ትምህርት ምሳሌ ሆኗቸው ነበር።

አባጎሌ ነገሩ የከምባታና ሃዲያ ቤተ ክርስቲያንን ለ28 ዓመታት በሰብላቢነት ያገለገሉ አባት ናቸው። የኢትዮጵያ ቃለ ሕይወት ቤተ ክርስቲያን በመንግሥትና በሕዝብ ፊት ሕጋዊ አቋም እንዲኖራት ለማድረግ የወንጌል አማኞች አንድነት ማኅበር ሲቋቋም የመጀመሪያው ሊቀመንበር የነበሩትም እሳቸው ናቸው።

በአስራ ሰባቱ የኮሚኒዝም አገዛዝ ዘመን የወንጌላውያን አብያተ ክርስቲያናት በአስከፊ ስደት ውስጥ በነበሩበትና በተዘጉበት ዘመን የከምባታና ሃዲያ አውራጃ የቃለ ሕይወት ቤተ ክርስቲያናት ግን አልተዘጉም ነበር። እንዲያውም አባጎሌ በሆሣዕና ከተማ በ1974 ዓ.ም. አዲስ ቤተ ክርስቲያን ተከሉ። "እንዴት ሊሆን ቻለ? እንዴት ተሳካለዎት?" ብለን መጠየቃችን አልቀረም በ1986 ዓ.ም. ከረምት ባኅገርናቸው ወቅት፤

"ምስጢር ነው...!... ለአይሁድ ሕዝብ መዳን አስቲርን እንደተጠቀመ ለእኛም ቤተ ክርስቲያናትን እንዳይዘጋ ተከራካሪ ያላሳጣን እግዚአብሔር ይመስለን" ነበር ያሉን። ከማንም ጋር ደግሞ የተለየ ክፍተት ለመፍጠር አይሞክሩም። ሰውን በክርስቶስ ያውቃሉ ቢባል ያስኬዳል። ይህ መረጃ በተሰበሰበበት ወቅት በዘጠና ሰባት ዓመት ዕድሜአቸው እንኳን ለሁሉም አይነት ሰው የሚሆን ቋንቋ አላቸው። ሞገሳቸው ለወጣቶች አይከብድም፤ ለአዛውንቱም አይቀልም። አእምሮአቸውና ልቦናቸው በወንጌል ስለተሞላ ከትንሽ ትልቁ ጋር የሚያወሩት ስለ ወንጌል ነው። ዛሬም በዚህ ዕድሜአቸው ወንጌልን ለመስበክ በበቅሉአቸው ተቀምጠው ያለ ዕረፍት ስለሚዘሩ የአካባቢው ሰው "የአባጎሌ ቤት እኮ የበቅሉ ጀርባ ነው" ይላል በአድናቆት። አንዳንዶች ደግሞ "ባህሩ" ይሏቸዋል። "ከዝናብም፤ ከምንጭም ከጎርፍም ከወንዝም የመጣው ውኃ ሁሉ ወደ ባህር ይፈሳል አይደል!? ከሲዳም ከሸዋም የመጣው ሰው ሁሉ ወደ አባጎሌ ቤት ይሰበሰባል አባጎሌም ያስተናግዷቸዋል።

ሁለት ደስታዎች

አባጎሌ የማታ የህይወት ጀንበራቸው መጥለቂያ ድንበር ላይ ቆመው ወደ ጓላ ዘመናቸውን ሲቆጥሩ ከሁሉም በላይ ሁለት ነገር ያስደስታቸዋል። የመጀመሪያው የደስታ ምንጫቸው በባሪያ ፈንጋይነታቸው ዘመን ከሸጡአቸው ሰዎች መካከል ጥቂቶቹን አፈላልገው እንደገና ወደ ትውልድ ቀዩአቸው እንዲመለሱ ማድረጋቸው ሲሆን የአንዳንዶቹን ደግሞ የተሸጠበትን ዋጋ ለቤተሰቦቻቸው መክፈል መቻላቸው ነው። የአንድ ሁለቱን አጋጣሚ ማስነበቡ መልካም ሊሆን ስለሚችል የአባጎሌን የራሳቸውን ትረካ እነሆ!

" በ1940 ዓ.ም. ጨንቻ ሄጀ ስለብክ በስብከቱ መሐል የሕይወት ምስክርነቱን በአጭሩ ተናገርኩ። በጉባኤው መካከል የነበረች አንዲት ሴት ማስታወሻ ጽፋ ላከችልኝ!

"አባጎሌ! እኔ አባቴንና እናቴን አላውቅም። ገና ልጅ ሳለሁ ወደዚህ አገር የሸጡኝ እርስዎ ነዎት! ወንድሜ በልጅነቴ በትከሻው እየተሸከመ ያጫውተኝ ነበር! ስሙ "ገንዘር" ይባል እንደነበር አስታውሳለሁ።" ይላል ማስታወሻው። ወደ ሃዲያ ስመለስ ይህንን ገንዘር የሚባል ሰው ሳፈላልግ

ለካንሰ እሱ በወንጌል አምኖ አዲስና የተረጋጋ ኑሮ እየኖረ ነው። የገንዘብን እህት የሸጥኩት እኔ ነበርኩ። ወደ ቤቷ የመመለሱም ኃላፊነት የእኔ መሆኑን ስለአመንኩ ገንዘብን አስጠርቼ ስለጠፋች እህቱ ጠየኩት። እሷ የነገረችኝን ሁሉ በትክክል ደገመልኝ። ደብዳቤ ጽፌ ወደ ጋሞ ላክሁት። ያቺ ቤት ከስንት ዓመት በኋላ ከወለደቻቸው ልጆች ጋር ወደ ትውልድ ቀዬዋ ተመለሰች። አሁን ልጆችዋ ሐኪም አስተማሪ ሆነዋል። ሌላው ደግሞ በማረቆ አካባቢ ለወንጌል ሥራ ስዘዋወር ታሪኪን የሰማ አንድ ሰው ጠጋ ብሎ እንዲህ አለኝ።

"አባጎሌ ... እኔ እኮ የተሸጥኩ ባሪያ ነኝ።

"ከየት ? ... መቼ ? አልኩት። "

"ከኩሉ ከብዙ ዓመታት በፊት "

"አሁን ምንድነው ሀሳብህ?"

"ክርስቲያን ነኝ በክርስቶስ ነጻ ወጥቻለሁ... ነገር ግን

ነጻነቴንና እምነቴን ይገዢ ወደ አገሪ መመለስ አፈልጋለሁ " አለኝ።

በዚያን ወቅት የወንጌል አማኞች አንድነት ማኅበር ፕሬዝዳንት ነበርኩ። በዚያው ሰዎን ሻሸመኔ ላይ አንድ ስብሰባ ነበረን። በስብሰባው ላይ ከኩሉ የሚመጡ የቤተ ክርስቲያን መሪዎች ይሳተፋሉ። ሻሸመኔ ድረስ እንዲመጣ ቀጠርኩትና ከአገሩ ሰዎች ጋር ተዋወቀ። በሰላም አገሩ ገባ። ይኼ ለተሸጠው ሰው ብቻ ሳይሆን ለኔም ታላቅ ደስታ ነው የሆነኝ።

የአባጎሌ ሁለተኛ ደስታ የምእመናንና የአጥቢያ ቤተ ክርስቲያን መብዛት ነው። ስለዚህ ነገር ሲያስታውሱ " በገነት እንዳለሁ እቆጥረዋለሁ" ይላሉ።

ለሁለተኛ ጊዜ ሐምሌ 30 ቀን 1988 ዓ.ም. በቤታቸው ተገኝተን ስለ ሰጡን መረጃዎች በማመስገን በጸሎት እንዲያሰናብቱን ስንጠይቃቸው አብረዋቸው የነበሩትን አስር ያህል ወጣቶችን በአገጫቸው ጠቅሰው እንዲህ ሲሉ ጸለዩ፤

"...እኔ ሰው ሸጪ በግ ገዝቼ በላሁ ... ጌታ ሆይ ሰው በላሁ ማለት አይደል!? እግዚአብሔር ሆይ እንዴት ያለ ምሕረት ነው ያደረክልኝ? ..

" በወንጌል ምክንያት የሰጠኸኝን ልጆቼን ... እንደ ሰማይ ኮከብ እንደ ምድር አሸዋ የበዙትን ልጆቼን ሳይ አቤት ለኔ ያደረግኸው ምሕረት?! ... አሁንም ቃለ ሕይወትን አስፋት!!

"ቃለ ሕይወትን የሕዝብና የአገር ተስፋና በረከት አድርጋት:: ጌታ ሆይ የጉልምስናዩን ጊዜ ባርከህ የእርጅናዩን ወራት ስላለመለምክ አመሠግንሃለሁ። ልጆቼ ብዙ! ትውልዳችሁ ይባረክ! ዘራችሁ ይለምልም!!

አቤቱ ጌታዬ ሆይ አሁንም ቃለ ሕይወትን አስፋት !

ልጆችህን እንደ ሰማይ ከዋክብት አብዛቸው!

ወንጌልህ እስከ ዓለም ዳርቻ ወጥቶ ክብርህ ይስፋ::

አባጎሌ ኑነሞ ወጣቶችን ሲባርኩ

ፎቶ ውጻ

አሜን!!

የግርጌ ማስታወሻዎች

ምዕራፍ ስድስት እና ሰባት

¹ የኢትዮጵያ ታሪክ ከ1848 - 1966 ፣ ... ገጽ 33 ።

² የኢትዮጵያ የገባር ሥርዓትና... ገጽ 90 - 91 ።

³ Church And State in Ethiopia, P. 100.

⁴ የኢትዮጵያ ታሪክ ከይኩኖ አምላክ... ገጽ 24 ።

⁵ ዝክረ ነገር ፣ ገጽ 114 ፣ 46 ፣ 548

⁶ የኢትዮጵያ የገባር ሥርዓትና... ገጽ ፣ 177 - 179 ።

⁷ አቶ ላሊሶ ታንቱ ፣ ከታሪኩ ዘጋቢ ጋር ካደረጉት ቃለ ምልልስ የተወሰደ ፣
ነሐሴ 24 ቀን 1988 ዓ.ም. ወላይታ ሶዶ ።

⁸ Fire on The Mountain, P. 124.

⁹ ወይዘሮ በቼ መስኔ ከታሪኩ ዘጋቢ ጋር ካደረጉት ቃለ ምልልስ የተወሰደ ፣
ነሐሴ 25 ቀን 1988 ዓ.ም. ሐ.ምቦ (ወላይታ)

¹⁰ አቶ ጀልዱ ሰጋሮ ፣ ከታሪኩ ዘጋቢ ጋር ካደረጉት ቃለ ምልልስ የተወሰደ ፣
ሰኔ 26 ቀን 1988 ዓ.ም. ወላይታ።

¹¹ ወይዘሮ በቼ መስኔ ፣ ከሰጡት ቃለ ምልልስ የተወሰደ ።

¹² Fire On The Mountain, P. 100.

¹³ አቶ ቶሮ ደቡሽ ፣ ለታሪኩ ዘጋቢ ከሰጡት ቃለ ምልልስ የተወሰደ ፣
ነሐሴ 24 ቀን 1988 ዓ.ም. ወላይታ ።

¹⁴ Cords of Love, P. 31.

¹⁵ Wollita Evangelists, P. 157.

¹⁶ ከአቶ ተሽ ኩሉ ጋር ከተደረገ ቃለ ምልልስ የተወሰደ፤ ነሐሴ 15 ቀን 1989 ዓ.ም.
ከፍለ ማሕበር ፣ ሐመር ባኮ።

¹⁷ Fire on the mountain,

¹⁸ Ambaricho.... P. 40.

¹⁹ Fire on the mountain, P. 23

²⁰ Wollita Evangelists P. 166

²¹ ዳና መጃ መደሮ ፣ ለታሪኩ ዘጋቢ ከሰጡት የሕይወት ምስክርነት የተወሰደ ፤
1986 ዓ.ም. ወላይታ ።

²² ዝኒ ከማሁ ።

²³ ኢዮብ ሽጉጤ የአቶ ሽጉጤ ዳዳ የሕይወት ታሪክ ማስታወሻ

²⁴ Cords of Love, P. 144 - 145

²⁵ ሽጉጤ ዳዳ

²⁶ ወይዘሮ ዳንኩላ ኑነሞ ፣ ለታሪኩ ዘጋቢ ከሰጡት የሕይወት ምስክርነት የተወሰደ
ሐምሌ 29 ቀን 1988 ዓ.ም. ዱባንሾ ።

²⁷ ቃለ ሕይወት መጽሔት ፣ ቁጥር 9 እትም፣ አባጎሌ ፣ መስከረም 1987 ዓ.ም. ።

²⁸ አባጎሌ ኑነሞ ፣ ለታሪኩ ዘጋቢ ከሰጡት የሕይወት ምስክርነት የተወሰደ ፣
ነሐሴ 1986 ዓ.ም. ።

²⁹ Ambaricho, P. 45

³⁰ አባ ጎሌ ኑነሞ ፣ የሕይወት ምስክርነት የተወሰደ ፤ ነሐሴ 1986 ዓ.ም. ።

ለዚህ መጽሐፍ ዝግጅት የሕይወት ምስክርነታቸውን
ያካፈሉንና የታሪክ ማስረጃ ቃላቸውን የሰጡን ቀዳሚ አማኞችና
የቤተ ክርስቲያን ስም ዝርዝር።

ከወላይታ ቃለ ሕይወት

1. ዳና መጃ መዳሮ
2. አቶ መርኪና መጃ
3. አቶ ቶሩ ደቡሽ
4. አቶ ሉላሞ ኤቢሮ
5. አቶ ጀልዱ ሰጋሮ
6. አቶ ላሊሶ ታንቱ
7. አቶ ግዛው አዳሙ
8. አቶ ጋጌቦ መና
9. ወይዘሮ ባሉቲ አይመሉ
10. ወይዘሮ በቺ መሰኔ
11. አቶ ዋጃ ካበቶ
12. አቶ ደሣለኝ ኢናሮ
13. ወይዘሮ ፅዮን ብሩ። (ከመካነ ኢየሱስ
ቤተ ክርስቲያን)

ከጋሞ ቃለ ሕይወት

- 1.ወይዘሮ ዋላኪ ዋይሶ
- 2.አቶ ዳሎ ደኔበ
- 3.አቶ ዋዴ ዋይሶ
- 4.አቶ ዳፋ ዳሎ
- 5.አቶ ሐዳሮ ሐለላ
- 6.አቶ ቦንኦ ቦንኪ
- 7.አቶ ጎዳ ጎኖ
- 8.አቶ ወልደየሱስ ገርቡ
- 9.አቶ ይስሐቅ አድሮ
- 10.አቶ ጽውሎስ ዛቶ
- 11.አቶ መርዶክየስ ጌሎ
- 12.ወንጌላዊ ጎጂሎ ጎሎ
- 13.አቶ ተስፋዬ ቶሌ
- 14.አቶ ቴዮፍሎስ ተስፋዬ
- 15.አቶ እስራኤል ጎዳ
- 16.አቶ ጎባ ጎታ

ከምባታና ሃዲያ ቃለ ሕይወት

- 1.አቶ አባገሌ ነነሞ
- 2.አቶ ሰብር ወሰር
- 3.ወይዘሮ ዳንኩላ ነነሞ
- 4.አቶ ዳኢሞ አበበ
- 5.አቶ ገደቦ ሶደና
- 6.አቶ ዲሊሶ ሐብደሎ
- 7.አቶ ሰጋሮ ኤርሱሎ
- 8.አቶ ዮሐንስ መኪሶ (ከመካነ ኢየሱስ
ቤተ ክርስቲያን)
- 9.አቶ አድነው ኤርሱሎ
- 10.አቶ ኢዮኤል ቶጊ
- 11.አቶ ኢዮብ ሽተጫ (ከመሠረተ
ክርስቶስ ቤተ ክርስቶስ)

ሲዳማ ቃለ ሕይወት

1. አቶ ደባቆ ጉንፋር
2. አቶ ተኔ ገግኝ
3. አቶ ካቢሶ ገመዳ
4. አቶ ተስፋዬ ገናታ
5. አቶ ዳናሌ ዳካ (የኦርቶዶክስ ቤተ
ክርስቲያን አባል)

ዋቢ መጻሕፍት

ላቲስ ጌ ድሌቦ (ዶ/ር) ። የኢትዮጵያ የገባር ሥርዓትና ፎክሎር ነገር ታላቅ ። ገጽ ማተሚያ
አዲስ አበባ፡ 1983 ዓ.ም።

መጽሐፍ ቅዱስ ማጠቃለያ ። መጽሐፍ ቅዱስ ። ብርሃንና ሰላም ቀ.ኃ.ሥ ማተሚያ ቤት አዲስ አበባ
መጽሐፍ ቅዱስ ማጠቃለያ ። መጽሐፍ ቅዱስ 1980 ዓ.ም ።

ማኅተሙ ሥላሴ ወልደ መስቀል (ብላቴን ጌታ) ። ጸብረ ነገር ። እርቲስቲክ ማተሚያ ቤት
አዲስ አበባ፡ 1962 ዓ.ም።

መንግሥቱ ኃ/ግርያምና መዝገቡ ምትኪ (ተርጓሚዎች) ። ጥርስ የገባች ሀገር ። እርቲስቲክ ማተሚያ
አዲስ አበባ፡ ገዳር 1986 ዓ.ም።

መሠረት ሰብሐት ለአብ። የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ በአስተዋፅኦ ። (ያልታተመ)።

በላይ ገደይ። ገንዘብ ፣ ባንክና መድኃኒት በኢትዮጵያ ። ብርሃንና ሰላም ማተሚያ ቤት፤
አዲስ አበባ፡ መስከረም 1983 ዓ.ም።

ባሕሩ ዘውዴ። የኢትዮጵያ ታሪክ ከ1848-1986። አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ፕረስ፤
አዲስ አበባ 1989 ዓ.ም።

በወንጌል ለማየች አንድነት ማጠቃለያ የቃለ ሕይወት ቤተክርስቲያን ታሪክ በአጭሩ የተዘጋጀ።
ያልታተመ፤ አዲስ አበባ ፡ 1978 ዓ.ም ።

ተክለ ጻድቅ መኩሪያ ። ጥንታዊት ኢትዮጵያና ጥበብ ። ተስፋ ማተሚያ ቤት፤
አዲስ አበባ፡ 1950 ዓ.ም ።

ተክለ ጻድቅ መኩሪያ። የኢትዮጵያ ታሪክ ከወጪ ይኩኖ እምላክ እስከ ወጪ ልብን ድንግል።
ተስፋ ማተሚያ ቤት፡ አዲስ አበባ፡ 1951 ዓ.ም።

ተክለ ጻድቅ መኩሪያ። የኢትዮጵያ ታሪክ ኦብያ፡ አክሱም፡ ሠጉዬ ። ፡፡ ብርሃንና ሰላም
ቀ.ኃ.ሥ ማተሚያ ቤት አዲስ አበባ ዓ.ም፡፡

ተክለ ዳድት መኮራያ። የኢትዮጵያ ታሪክ ከዐፄ ልብነ ድንግል እስከ ዐፄ ቴዎድሮስ። ብርሃንና ሰላም
ቀ.ጋ.ሥ. ግተሚያ ቤት፤ አዲስ አበባ፤ 1965 ዓ.ም።

ተክለ ዳድት መኮራያ። ዐፄ ምኒልክና የኢትዮጵያ አንድነት፤ በሌ ግተሚያ ቤት።
አዲስ አበባ፤ 1983 ዓ.ም።

ጋይለ ሥላሴ (ቀዳማዊ)። ሕይወቴና የኢትዮጵያ እርምጃ። (ትዳገ) ቀ.ጋ.ሥ. በጎ አድራጎት ድርጅት።
ብርሃንና ሰላም ቀ.ጋ.ሥ. ግተሚያ ቤት፤ አዲስ አበባ፤ 1965 ዓ.ም።

አማኑኤል አብርሃም። የወንጌላዊት ቤተ ክርስቲያን መካነ ኢየሱስ አጀማመር ።
መካነ ኢየሱስ ሲምንሪ ፤ አዲስ አበባ፤ 1987 ዓ.ም።

የኢትዮጵያ አርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን እምነት፤ ሥርዓተ አምልኮትና የውጭ ግንኙነት፤
ትግሃኤ ግተሚያ ድርጅት፤ አዲስ አበባ፤ ሐምሌ 1988 ዓ.ም።

ጻፕው ወልደ ሥላሴ (ተርጓሚ)። የእስራት ዘመን በአበሻ አገር ብርሃንና ሰላም ቀ. ጋ. ሥ. ግተሚያ
ቤት፤ አዲስ አበባ፤ 1962 ዓ.ም።

ገብረ ሥላሴ (ጸሐፊ ትእዛዝ) ። ታሪክ ዘመን ። ደግማዊ ምኒልክ ገጉሠ ነገሥት ኢትዮጵያ። ብርሃንና
ሰላም ቀ.ጋ.ሥ. ግተሚያ ቤት፤ አዲስ አበባ፤ 1959 ዓ.ም።

ጎበዜ ጣፈጠ ። እስልምናና አፍሪቃ ። ገገድ ግተሚያ ቤት፤ አዲስ አበባ፤ 1949 ዓ.ም።

ዮሴፍ ሙና። የትግሃኤው ነጻብራቅ ። ያልታተመ፤ አዲስ አበባ፤ 1979 ዓ.ም።

ጳውሎስ ሞሞ። የኢትዮጵያ ና የኢጣሊያ ጦርነት። በሌ ግተሚያ ቤት፤ አዲስ አበባ 1980 ዓ.ም።

ጳውሎስ ሞሞ። አጼ ቴዎድሮስ። በሌ ግተሚያ፤ አዲስ አበባ ግንቦት 1985 ዓ.ም።

ኢዮብ ሽጉጤ። የኦቶ ሽጉጤ ዳዳ የሕይወት ታሪክ ። ያልታተመ፤ 1989 ዓ.ም።

Bibliography

Aren, Gustave. *Evangelical Pioneers in Ethiopia*. Sweden : offset Center, 1978.

Brant, Albert E . *In the Wake of Martyrs*. Canada : Omega Publications, 1972.

Berhanu Deresse. *The History of kale Hiywot Church: Out Reach, Planting and Growth*. (Thesis). Nairobi : Nairobi International School of Theology, 1983.

Balisky, Paul E. *Wolaitta Evangelists (A study of Religious Innovation in Southern Ethiopia, 1937 - 1975)* : A Thesis for the degree of Doctoral of philosophy. University of Aberdeen, 1997.

Cottrell, F. Petter. *Born at Midnight*. Chicago : Moody press, 1973

Duff, C.W. *Cords of Love*. New Jersey, 1996.

Davis, Raymond J. *Fire on the Mountains*. Grand Rapids : Zondervan Press, 1966.

Davis, Raymond J. *The Winds of God*. Canada: SIM International Publications, 1984.

Eide, Oyvind M. *Revolution and Religion in Ethiopia*. Stavanger, 1996.

Emmanuel Abraham. *Reminiscences of my Life*. Norway : Lunde furlag 09 Bok handel, 1995.

Fargher, B. L. *Ethiopian Revivalist* : (As told by Mehari Choramo)
Canada : Enterprise Publications, 1997.

Grenstedt, staffon. *Ambaricho a Remarkable Venture in Ethiopian Christian Solidarity* : The Faculty of Theology Uppsala University. Sweden : 1995

Kuiper, B. K. *The Church in History*. Michigan: Grand Rapids, 1995

Lambie, T. A. *Personal Diary*. SIM International Archive.

Markakis, J. *Ethiopia Anatomy of a Tranditional Polity*. Oxford : Clarendon Press, 1974.

Molvaer, R. *Black Lions*. Asmara : The Red Sea Press, Inc., 1997.

Pankhurst, R. *A Social History of Ethiopia*. Addis Ababa University : Institute of Ethiopian Studies, 1990.

Pankhurst, R., and Zekaria, A., (editors). *Proceeding of the first national conference of Ethiopian Studies*. Addis Ababa : IES, AAU, 1990.

Robenson, E., (editor). *Tewodros and His Contemporaries 1855 - 1869*. Sweden : Bloms Trycker, AB, 1994.

Ratzliff, Ed and Edna. *Letters from the Utter most parts of the Earth*. Abbots ford, Bc, 1987.

Taddesse Tamrat. *Church and State in Ethiopia 1270 - 1527*. London: Clarden Press, 1972.

Tenney, M.C. *New Testament Survey*. Eerdmans Publishing Co. 1961.

Ullen,Dorf E. *The Ethiopians*. Great Britain : Oxford University Press, 1966.